

ЎЗБЕКИСТОН
ЖУРНАЛЛАШТИРИШ
МАКТАБИ
INVT. №

Kuch - bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАБРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2001 йил 10 март, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 19 (7318)

АЁЛ ҲАМИША ЭЪЗОДА

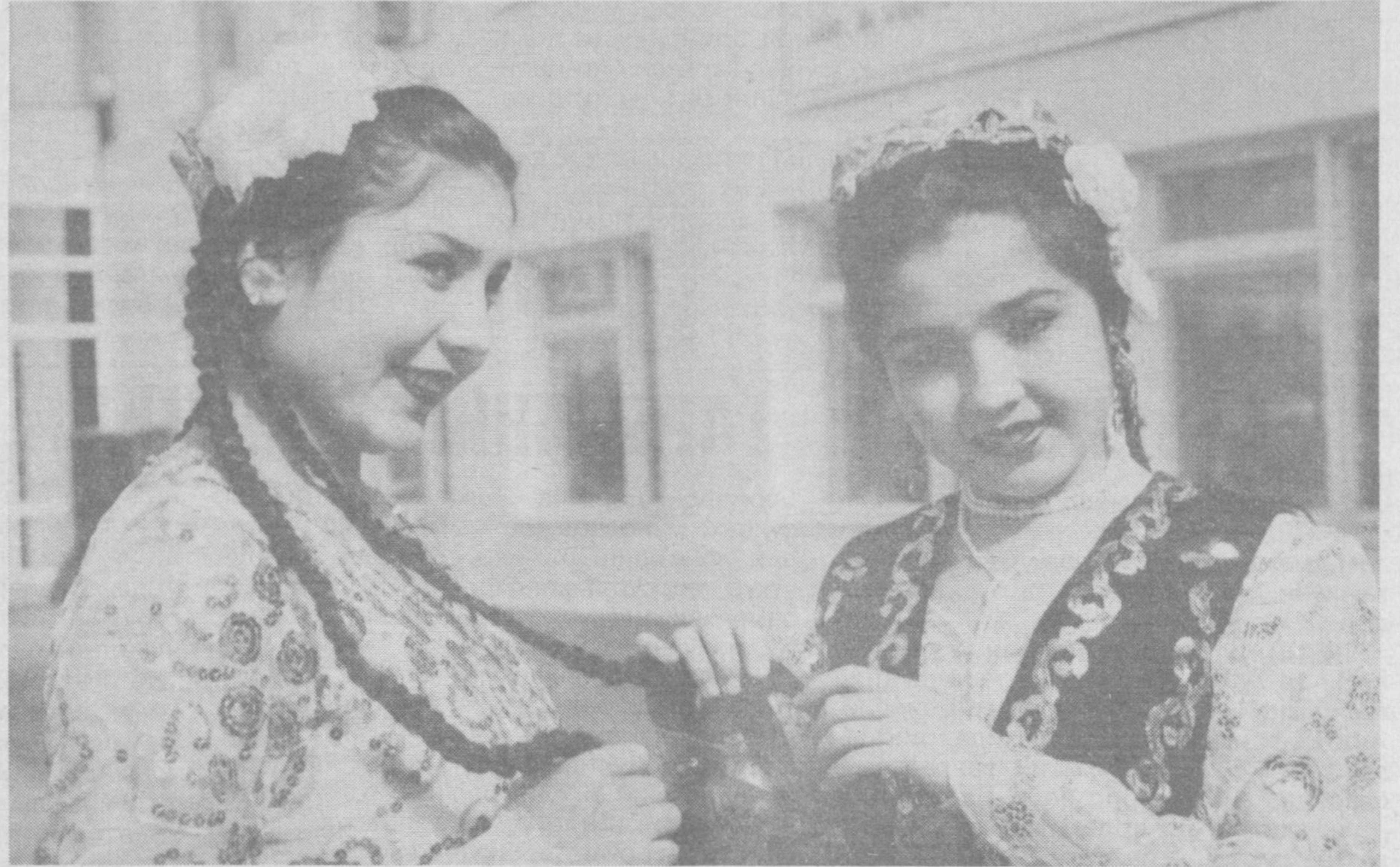
8 март — Халқаро хотин-қизлар байрами муносабати билан пойтахтимиздаги муҳташам "Туркистон" саройида тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Шу куни ушбу даргоҳда Ўзбекистон аёлларининг қувончу шодликлари, орзу-умидлари, меҳрга йўғрилган туйғулари мужассам бўлди. Барча вилоятларда ўзига хос тарзда нишонланаётган байрам шукӯҳи бу ерга ташриф буюрган мамлакатимизнинг фаол хотин-қизлари, фахрий онахонлар, меҳмонлар юзида акс этганди. Юртбошимизнинг баҳор айёми муносабати билан Ўзбекистон хотин-қизларига йўллаган байрам табригини Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Х.Султонов ўқиб эшиттирганда, аёлларимиз ҳамиша ардоқда эканликларини яна бир бор ҳис этдилар.

Тантаналар давомида Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида"ги Фармони мувофиқ аъло хулқи, зукколиги, ташаббускорлиги билан ноёб истеъдодини намоён этаётган ҳамда адабиёт, маданият, санъат, фан ва таълим соҳасида сезиларли ютуқларга эришаётган бир гуруҳ иқтидорли қизларга ана шу мукофот тантанали топширилди.

Тадбирда тақдирланган Зулфия қизлари номидан сўзга чиққанлар талаба ва ўқувчи-қизларнинг илм олиши, ўз иқтидорларини тўла намоён этиши учун барча шароитлар яратиб берилётгани учун Президентимизга самимий миннатдорлик изҳор этдилар.

Тантаналар эл севган санъаткорлар ижросидаги байрам концерти билан ниҳоясига етди.

Ф.КАРИМОВ

КЎЧМА ЙИҒИЛИШНИНГ САМАРАСИ КЎП

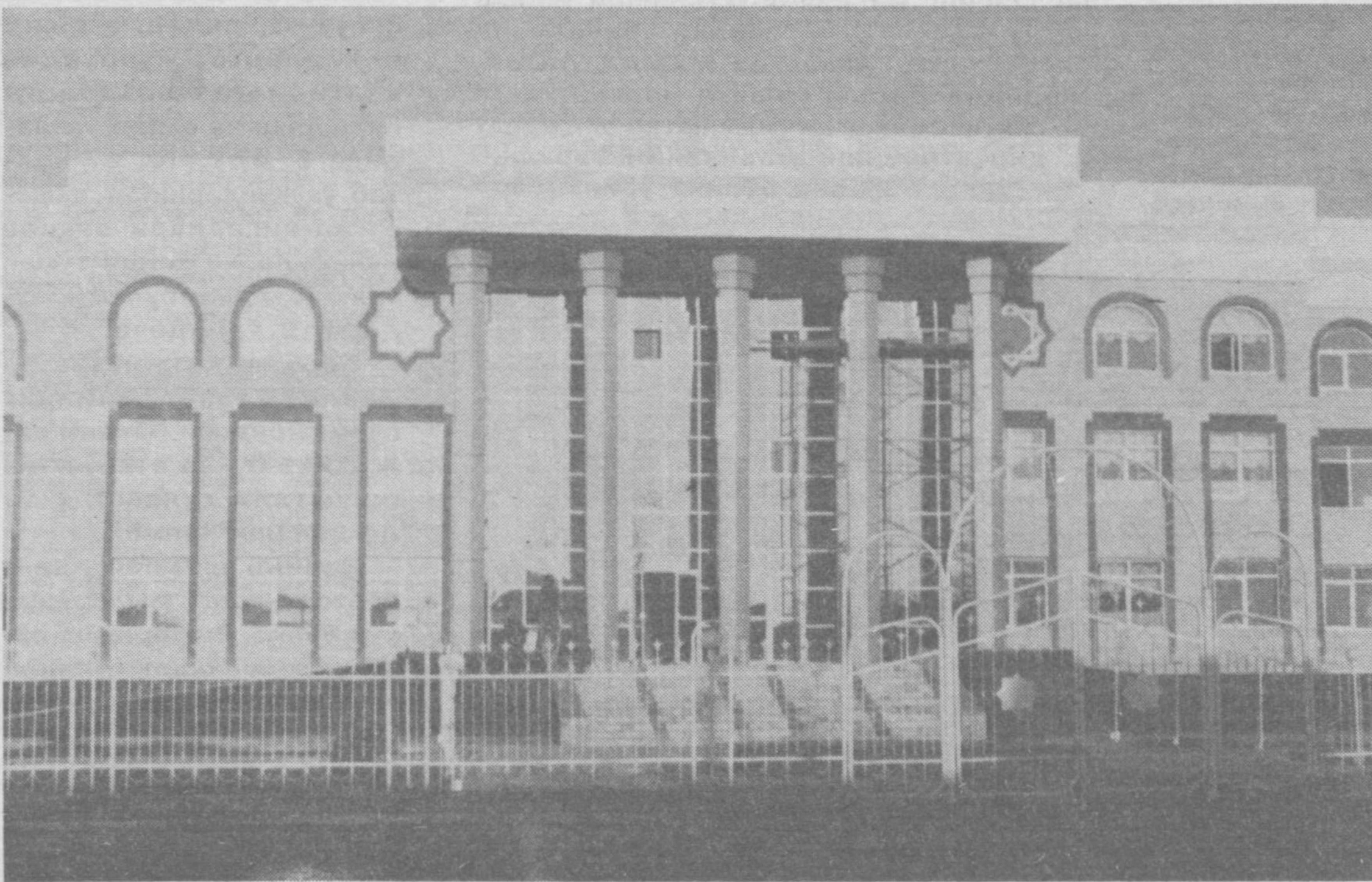
Бугунги кунда барчамиз мамлакатимизда таълим тизimini ислоҳ қилиш, унинг мазмунини такомиллаштириш борасида кенг кўламли ишлар қилинаётганлигининг гувоҳи бўлмоқдамиз. Ушбу ўқув йили ниҳоясида Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини рўёбга чиқаришнинг биринчи босқичи яқунланади. Шу боис, ўтган қисқагина давр ичида юртимизда амалга оширилган ишларга назар солишимиз, ислохотлар жараёнини таҳлил қилишимиз, бу борада ютуқларимизни саралашимиз ва камчиликларни бартараф этиш чора-тадбирларини белгилаб олишимиз даркор.

Жорий йил 1-3 март кунлари Наманган вилоятида ўтказилган Ўрта махсус, касб-хунар таълими Маркази Бошқарув Кенгашининг навбатдаги йиғилиши ҳам ана шу маса-

Boshqaruv kengashida

лалар доирасида бўлиб ўтди. Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг биринчи ўринбосари, ЎМКХТ Маркази раҳбари Жуманазар Ҳусанов йиғилишни очар экан, бугунги кунда мамлакат таълим тизимида муҳим ўрин олаётган, тамоман янгича шаклланаётган ЎМКХТ тизимида кечаётган ислохотлар жараёни тўғрисида сўз юритди. Марказ раҳбари йиғилганлар эътиборини Президентимиз Ислам Каримовнинг "Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз" деб номланган маърузасидан келиб чиқадиган вазифаларга қаратди. Айниқса, қишлоқ хўжалиги йўналишида фаолият кўрсатаётган касб-хунар коллежларидаги таълим сифати ва ишлаб чиқариш мазмунини такомиллаштириш масаласига алоҳида тўхталди.

(Бу хусусдаги мақолани 5-саҳифада ўқишингиз мумкин)

**Баҳор
мушоираси**
8-бет

ТУҲФА
Муборак Курбон хайити арафасида мамлакатимиз Президенти Ислам Каримовнинг туҳфаси — Тунис давлатида чоп этилиб, мазкур мамлакат президенти Зайн ал-Обидин бин Али томонидан Ўзбекистон халқига юборилган 30 жилдли Мусхафи Шариф Тошкент Ислам университети талабаларига сақлаш учун тақдим этилди.

**СЎНГГИ УЧ КУН
МУЖДАЛАРИ**

Чоршанба
Пайшанба
Жума

гресса" деб номланган китоб "Ўзбекистон" нашриётида "Ривожланишнинг ўзбек модели: тинчлик ва барқарорлик — тараққиёт асоси" номи билан чоп этилди.

**ИНГЛИЗ
ТИЛИ
САБОҚЛАРИ**
12-бет

**Аждодларимизнинг
беқиёс
кашфиётлари**
11-бет

**ЎЗБЕК ТИЛИДА ЧОП
ЭТИЛДИ**
2000 йилда Москвада нашр этилган таниқли публицистлар М.Гафарли ва А.Касаев қаламига мансуб "Узбекская модель развития: мир и стабильность — основа про-

ЯНГИ КОЛЛЕЖ
Хоразм вилоятининг Янгиариқ туманида 600 ўринли касб-хунар коллежи фойдаланишга топширилди. Шунингдек, 100 ўринли ётоқхона ҳам улар ихтиёрига берилди.

**Тошкентдан
Афинага йўл**
15-бет

ЭШИТИШ ВА КЎРИШ БИРЛАШСА...

Инсон — мукамал хилқат. У шундай яратилганки, одам аъзоларининг барчасига маълум вазифа юкланган. Тил — гапириш, кўз — кўриш, кулоқ — эшитиш вазифасини бажаради ва ҳоказо. Уларнинг барчаси бир-бирига уйғун, бири-бирини тўлдирди.

"Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" рисоласининг мазмун-моҳиятини халқимиз қалби ва онгига етказиш бугунги куннинг энг долзарб масалаларидан биридир. Мафкуравий кураш глобаллашаётган

ҳозирги даврда тарғибот ишларимизда кўргазмали тарғиботнинг аҳамияти ортиб бормоқда. Негаки, кўргазмали воситалар — сурат, плакат, чизма, техник воситалар кечаю кундуз "ишлайди", барча тилларда "гапиради".

"Маънавият" нашриёти томонидан чоп қилинган "Миллий истиқлол ғояси: кўргазмали воситалар" китоб-жамланмаси барча ўқув юртлари, корхона, ташкилот ва муассасалар маънавият ва маърифат ходимлари учун ўзига хос ёрдамчи вазифасини ўтайди.

Воизнинг нутқи эшитиш орқали сингса, кўргазмали воситалар унинг фикрларини "кўрсатади". Эшитиш ва кўриш бирлашса, янги фикр тез шаклланади. Китобчадаги кўргазмали воситалар жамланмаси "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" рисоласида олдинга қўйилган вазифалар асосида тарғибот-ташвиқот ишларини ташкил этувчилар ва тарғиботчиларга машғулотларда фойдаланиш мақсадида ишлаб чиқилган. Китоб-жамланма республика Маънавият ва маърифат Кенгаши ҳузуридаги Миллий мафкура илмий тарғибот маркази ва Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти томонидан нашрга тайёрланган.

Х. НИШОНОВ

ГУЛШАНАРО БОҒИ ЭРАМ

Аввал хабар берганимиздек, Навоий шаҳри марказида, Алишер Навоий номидаги маданият ва истироҳат боғи барпо этилмоқда. Боғнинг умумий майдони 108 гектарни ташкил этади. Боғнинг марказий хиёбонида шоир А. Навоийнинг ҳайкали қад кўтаради. Ажаблаларлиси, ҳайкал атрофидаги нафосатли ошифта гулзорлар майдони 8 гектарни ташкил этади. Гулзорлар атрофида соя-салқин берувчи минглаб манзарали дарахт кўчатлари экилган майдон 20 гектардан ортиқроқдир. Айтиш жоизки, бу боғ майдони жихатидан республикадаги энг катта боғлардан бири бўлиб қолади. Ўтказилган дарахт кўчатларини парвариш этишни Навоий тумани халқ таълими бўлими оталиққа олиб, "Хашар" дастурини ишлаб чиққан. Айни пайтда дастур мазмуни бўйича тумандаги 24 та мактабнинг 17113 нафар ўқувчилари Алишер Навоий руҳини шод этиш мақсадида боғни ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишларида иштирок этишмоқда.

— Кундан-кунга чирой бераётган мунис мажнунтолларга, қайрағочларга, сулув сарвларга, зарангу чинорларга, Нуротадан келтирилган арчаларга парвариш ва оқлаш ишларида 3, 4, 7, 10, 17-мактаб ўқувчиларининг кўшаётган ҳиссалари беқиёс бўлмоқда, — дейди туман халқ таълими бўлими муdiri Ш.Ҳамидова.

Дарҳақиқат, Алишер Навоий газалларининг сўнмас садоси Навоий вилоятида бунёд этилаётган ошuftали гулшанда ўз ифодасини топмоқда.

Навоий шеъриятининг бўстони кенг, гулзорлари кўп бўлиб, ёшларимиз орзусига қўш қанот бўлишига ишончимиз комил.

Ўтқир ПЎЛАТ
Навоий вилояти

ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯНИНГ МУҲИМ ВОСИТАСИ

Таълим ва тарбиянинг зарур воситалари кўп. Шулардан бири ва муҳими — давлат рамзларини дарсларда ва синфдан ташқари машғулотларда пухта ўрганишдир.

Лекин бу ишни педагогик жиҳатдан тўғри ва мақсадга мувофиқ ташкил этиш талаб қилинади. Болани ғоявий-сиёсий, ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашда, айниқса, ижтимоий фанлар дарсларида кенг эътибор бериш лозим.

Ўқувчи ва ёшларда Ўзбекистон Давлат рамзлари — байроғи, герби ва мадҳиясига нисбатан чуқур ҳурмат ва муҳаббат ҳис-туйғуларини ўстириш бутун тарбиявий ишларимизнинг узвий қисмини ташкил этади. Хар бир ўқитувчи ўз ўқувчи ва талабаларига давлат рамзларининг туб моҳиятини тушунтира билиши ва уларни пухта ўрганиш изчиллигини тўғри йўлга қўйиши зарур.

Давлат рамзларидан педагогик мақсадларда фойдаланишда, биринчи навбатда, таълим-тарбия ишларининг имкониятларига, илғор тажрибаларига кўпроқ эътибор бериш керак. Шунингдек, давлат рамзларини ўрганиш бўйича олиб бориладиган педагогик ишларнинг назарий ва методик томонларини яхши англаб олиш ҳам жуда муҳимдир. Давлат рамзларини ўрганишда жиддий ва ижодий тайёргарликсиз иш тутиш самарали натижа

бермайди. Дарс ва бошқа машғулотларни, суҳбат, мунозара, ва маърузаларни шундай уюштириш керакки, у тингловчиларда чуқур таассурот қолдирсин, уларда давлат рамзларига чуқур ҳурмат, уларни ўрганишга қизиқиш ва иштиёқ ҳосил қилсин.

Бундай тадбирлар ўқувчиларда фуқаролик сифатларининг таркиб топишига ёрдамлашади, Ўзбекистон деган мамлакатнинг фуқароси бўлиш фахр эканлигига улар ишонч ҳосил қилади, болалар ғоявий бирлигини таъминлайди. Давлат рамзлари фақат таъсирчан тарбиявий восита бўлмай, балки таълимий жиҳатдан ҳам муҳим омиллардандир.

Аввало, бошланғич синфларда яъни таълим-тарбиянинг илк босқичида ўқувчилар республикамиз байроғи ва гербининг тасвири, Давлат мадҳиясининг матни билан танишадилар ва ўқувчиларда Давлат ҳокимияти рамзларига ҳурмат ҳис-туйғуси тарбиялаб борилади.

Биз, Андижон шаҳридаги 28-ўрта мактабнинг Эъзозхон Отамирзаева таълим бераётган бошланғич синфида бунинг гувоҳи бўлдик.

Ўқувчилар давлат Мадҳиясини ижро этиб беришганини, байрогимиздаги ранглар ва гербимиздаги тасвирлар нимани акс эттиришини тўлиқ билишини кўрганимизда хурсандчилигимиз ичимизга сиғади. Шунингдек, Абдулхамид Чўлпон номидаги

Андижон педагогика билим юртида ҳам давлат рамзларини ўрганиш мақсадида амалга оширилаётган ижобий ишларни таъкидлаб ўтиш жоиздир. Билим юртида давлат рамзларини ўрганиш бўйича алоҳида режа ишлаб чиқилган бўлиб, ойнанинг биринчи ҳафтасида "Давлат рамзлари" ҳафталигини ташкил қилиш аънаанага айланган. Ҳафталикнинг охири куни гуруҳлараро Давлат Мадҳиясини хор шаклида айтиш бўйича танлов ўтказилади.

Хулоса қилиб айтганда, биз халқ таълими ходимлари "Таълим тўғрисида"ги Қонуннинг таълимий ва тарбиявий талабларини, давлатимизнинг ёшлар ўртасида маънавий, ғоявий-сиёсий тарбия ишларини олиб бориш ҳақидаги кўрсатмаларини тўла амалга оширилишига эришмоғимиз керак. Бу ишларда давлатимиз рамзларини ўрганиш, албатта, таълим-тарбия жараёнининг муҳим омили ва воситаларидан бўлиб хизмат қилиши зарур.

Ҳамидулло МАТИСАЕВ,
Андижон Муҳандислик-иқтисодиёт
институтининг Муҳандислик факультетининг
деканининг маънавий-маърифий ишлар
бўйича ўринбосари
Азизахон МАМАЖОНОВА,
Андижон тумани физика-математикага
ихтисослашган 10-мактаб-интернат
директорининг маънавий-маърифий
ишлар бўйича ўринбосари

ЯШИЛ МАСКАНГА АЙЛАНАДИ

Яқинда матбуотда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Наврўз байрами муносабати билан мамлакатимизда "Ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ойлиги" ўтказиш тўғрисида"ги Қарори эълон қилинди. Халқ таълими вазирлиги эса республикамиз мактабларини боғу роғларга айлантириш ташаббуси билан чиқди. Мазкур қарор ва ташаббус, айтиш жоизки, барчамизнинг дилимиздаги гап бўлди. Мактаби-

таҳкамлашга ҳаракат қилиб келмоқдамиз. Ер майдонларига асосан пахта экилмоқда. Тушаётган фойда эвазига дарсликлар, бадий адабиётлар, ўқув жиҳозлари олинмоқда, ўқитувчилар рағбатлантирилмоқда, ўқувчилар учун мамлакатимизнинг тарихий жойларига саёхатлар уюштириляпти.

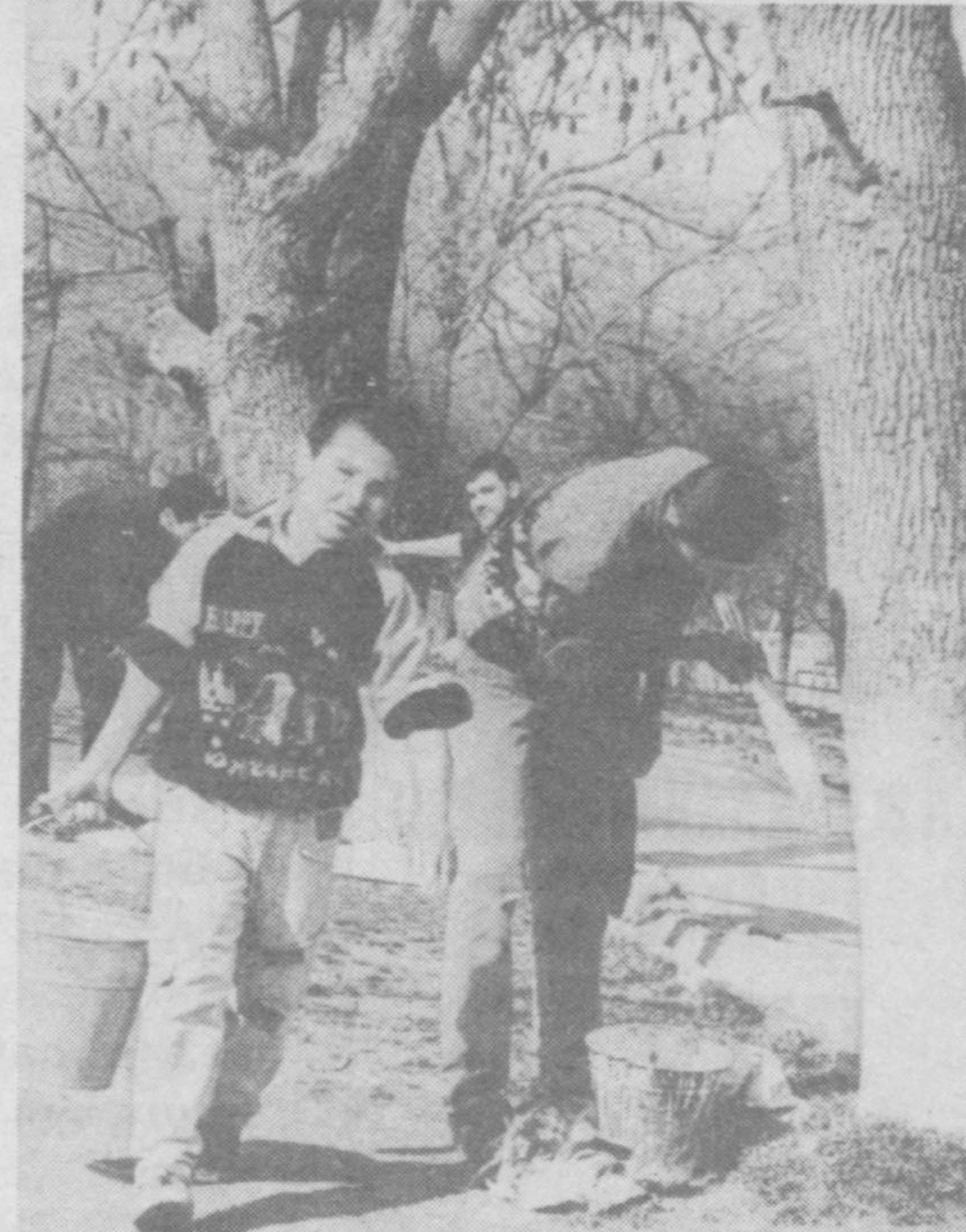
Мактабимиз ҳовлиси кенгина бўлса-да, тартибли, озода. Ҳовлимизда мингга яқин туп террак, мевали дарахтлар кўкариб

ТАШАББУС ҚЎЛЛАБ- ҚУВВАТЛАНМОҚДА

Таҳририятимизга "Ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ойлиги"ни муносиб тарзда ўтказиш жойларда қизгин кечаётгани тўғрисида хабарлар келиб турибди.

Яқинда жамоатчи сураткашимиз Ра-виль Альбеков ана шундай илм масканларидан бири — Собир Раҳимов туманидаги 234-мактабда бўлиб қайтди. Чиндан ҳам ушбу илм масканида мавжуд дов-дарахтлар оханланмоқда, бўш ётган майдонларга олий тоифали меҳнат таълими ўқитувчиси Дилшод Муслимов бошчилигида ҳар хил мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтказилаяпти, ариқ-зовурлар тозаланяпти.

Obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish oyligi

миз жамоаси улар билан таниша туриб, «Ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ойлиги»да фаол иштирок этишга, ташаббусни қўллаб-қувватлашга аҳд қилишди.

Айни кунда мактабимизда 230 нафар ўқувчи билим олмақда. Уларга 23 нафар ўқитувчи таълим-тарбия бермоқда. Таълим муассасамиз фаолиятини ташкил этишда аҳилликда, замон талабларидан келиб чиққан ҳолда иш кўрмоқдамиз. Мактабимизда қўшимча маблағ ишлаб топил бўйича яхши аънаана шаклланиб, тажриба тўпланмоқда. 1998 йилдан буён ҳўжаликдан олинган 13 гектар ердан унумли фойдаланиб, қўшимча маблағ топишга ва мактабнинг моддий-техник базасини мус-

турибди. Тераклар етилиш, мевали дарахтлар ҳосил бериш арафасида. Боғимизда болалар яйрашсин, ҳар бирининг ўз дарахти бўлсин, ҳузурини ҳам ўзлари кўрсин, деймиз.

Яшил — яшарин ранги. Яшарин мустақил ва ёш мамлакатимизга хос кўринишдир. Юртимизнинг гуллаб-яшнашига ҳисса қўшиш, аввало, ўз уйимизни, мактабимизни яшил масканга айлантириш умидида бутун мактабимиз жамоаси, ўқитувчилару ўқувчилар шу баҳорда ҳар биримиз юз тупдан террак экишга аҳд қилдик.

Ўрозбоқ СУЮНОВ,
Зарбдор тумани
Алишер Навоий
номидаги 11-ўрта
мактаб раҳбари

Аввал хабар берганимиздек, Мирзо Улуғбек туманидаги 50-мактабда ЮНЕСКО/ОТБ ҳамда ХТБ ҳамкорлигида "Ўзбекистонда таълим ислохотларининг амалга оширилиши мониторинги" бўйича икки кунлик республика семинари бўлиб ўтди. Унда Қорақалпоғистон Республикаси ХТБ, Тошкент шаҳар ва вилоятлар ХТБлари мониторинги бўлимлари бошлиқлари иштирок этишди.

Семинарнинг дастлабки кун иштирокчиларни Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Рисбой Жўраев қабул қилди. Қизғин суҳбат жараёнида мониторинг хизмати олдида турган долзарб вазифалар тўғрисида сўз юритилди.

ганларга қайта-қайта айтганман. Бугунги маърузамда эса ислохотларда бош индикатор нималигига, шунингдек, маълумотлар йиғиндисининг сифатига алоҳида тўхталман. Сабаби, жойлардан олинган маълумотларда ноаниқликлар жуда кўп учрайди. Ундан ташқари, семинарда етакчи консультантларимиз йиғилганларга маълумотларни қанақа қилиб олиш, бериш тўғрисида маъруза қиладилар, мактабнинг компьютер залида амалий машғулотлар олиб борадилар.

Дарвоқе, ялпи йиғилиш якунлашиши биланоқ назарий ва амалий машғулотлар бошлаб юборилди. Уларни ХТБ ДТС мониторинги бошқармаси мутахассислари, ЮНЕСКО/ОТБ етакчи консультантлари олиб боришди. ВХТБ мониторинг бўлим-

Seminar

туманлардан, вилоятлардан юқори ташкилотларга берилган ҳисоботларда йўл қўйилган хатокамчиликларни ва уларнинг келиб чиқиш сабабларини билиб олдик. Очиги, семинар бизга ҳар жиҳатдан фойдали бўлди.

Бахтиёр МУҚИМОВ, Наманган вилояти ХТБ мониторинг хизмати бошлиғи:

— Семинарда таълим соҳасига оид барча ҳисоботларни юритишни мукамал ўргандик. Муҳими, у ерда ислохотларнинг тўғри йўлдан кетаётганлиги аниқлаштирилиб, улар қайси соҳаларга чуқур кириб бораётганлиги, қилинган ишларнинг мазмун-моҳияти айtilди, таҳлил қилинди.

ТААССУРОТЛАР
ҚАНДАЙ БЎЛДИ?

Семинарнинг ялпи йиғилиши-ни ЮНЕСКО/ОТБ лойиҳаси раҳбари Алишер Умаров очиб, мазкур тадбирнинг мақсади ва вазифалари хусусида атрофлича фикр юритди. Семинар ишида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ижтимоий комплекси таълим сектори мудир Мирмуҳсин Акбаров, халқ таълими вазирининг биринчи ўринбосари Рустам Аҳлиддиновлар ҳам қатнашиб, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури: таълим ислохотларининг уч йиллик тажрибаси", "Таълим сифати мониторинги" мавзуларида маъруза қилдилар.

Ялпи йиғилишдан сўнгра семинар ташкилотчиси Алишер Умаровни суҳбатга чорладик:

— Мониторинг, — бу ислохотлар кўяётган, вақт ва бюджетдан келиб чиқадиган мақсадларга эришишни таъминловчи тадбирлар мажмуасидир, — деди у. — Бу қондан ва мониторинг моҳиятини аввалги семинарда йиғил-

ларининг келажакдаги вазифаларини янада мукамаллаштириш мақсадида халқ таълими тизими бўйича йиғилган 1997-1999 йиллар маълумотлари таҳлилга тортилди. Энг зарурий материаллар эса махсус жадваллар асосида тушунтирилди. Семинар якунида шу соҳадаги муаммолар ечими юзасидан билдирилган фикрлар умумлаштирилиб, бу борадаги вазифалар белгилаб олинди. Мавзу бўйича тушган саволларга мутахассислар, етакчи консультантлар атрофлича жавоб қайтаришди.

Биз ҳам фурсатдан фойдаланиб, иштирокчиларга "Семинар ишидан қаноатландингизми?", "Семинардан нималар олдингиз ва ундан олинган таассуротлар қандай бўлди?" каби саволлар билан мурожаат қилдик.

Зоир САТТОРОВ, Жиззах вилояти ХТБ мониторинг бўлими бошлиғи:

— Бу ерда кўпгина янгиликлардан воқиф бўлдик. Ҳисоботлар манбаини қаердан олишни ўргандик,

Шунингдек, эътиборни яна қайси соҳаларга қаратиш лозимлиги юзасидан зарур маслаҳатлар берилди.

Эркабой ҚИЛИЧЕВ, Қашқадарё вилояти ХТБ ДТС мониторинги бўлими бошлиғи:

— Семинарда таълим ҳужжатларида учрайдиган айрим хатокамчиликлар, мавжуд муаммолар ечими изланди. ДТС бажарилишида қандай муаммо, тўсиқлар борлиги рўйи рост айтилиб, биргаликда фикрлашилди. Сирасини айтганда, бу семинардан жуда кўп маълумотлар олдик. Эндиликда жойларда вилоятдаги туман ХТБларининг мониторинг хизмати ходимлари учун семинарлар ташкил этилади. Тошкентдан олинган таассуротлар тўлдирилган ҳолда туманларга, таълим муассасаларига етказилади. Қисқаси, бу семинар биз учун ўзига хос ўқув, мактаб вазифасини ўтади.

Курбонбой
МАТҚУРБОНОВ

БИР ЎЗИ МУТЛАҚ ҒОЛИБ

Баҳорнинг ilk байрами арафасида К.Бехзод номидаги Рассомчилик Дизайн миллий институтида санъатшунослик факультети талабалари ўртасида "Балли, қизлар" беллашув бўлиб ўтди.

Институт хотин-қизлар кўмитаси ташаббуси билан ўтказилган мазкур тадбирда иштирокчи қизлар бир-бирларининг кийган миллий либосларини ифодалаб бердилар. Сўнгра сабзи арчиш ва тўғраш бўйича уларнинг чаққонлиги ва пазандачилиги синалди. Эркин мавзуда эса иштирокчилар ўз маҳорати ва қизиқишларини намойиш қилишди. Беллашув ниҳоясида ҳакамлар ҳайъати қатнашчилардан Г.Исмоилова ва М.Сапаевларни иккинчи, К.Аҳмедова ва С.Насриддиновларни биринчи ўринларга, Гулноза Қодировани эса мутлақ ғолиб сифатида бош совринга муносиб деб топдилар.

— Бундай беллашувлар ёшларимизнинг келгуси ҳаётида муҳим аҳамиятга моликдир, — деди хотин-қизлар кўмитаси раиси Башорат Ҳакимова. — Zero, қизларимизнинг бугунги иштироки уларни ижодий изланишга, мустақил тафаккурининг шаклланишига, танлаган касбларига оид малака ва кўникмаларга эга бўлишларида ёрдам беради.

Тадбир сўнгда институт маъмурияти ва касаба уюшмаси ғолибларни муносиб тақдирлади.

Нур АЛИ

ҚИЗИҚАРЛИ ВА
ЖОЗИБАЛИ БЕЛЛАШУВ

Ўқувчиларнинг математика фанидан олган билимларини мустаҳкамлаш мақсадида Шайхонтохур туманидаги 85-ўрта мактабда "Математика — фанлар ичида шох..." мавзуда беллашув ўтказилди. Беллашувда 5-"А" синфининг "Умид" гуруҳи ҳамда 5-"Б" синфининг "Истиклол" гуруҳи аъзолари математика фанидан эгаллаган тушунча ва билимларини саҳнада намойиш этдилар. Шунингдек, улар ўзларининг ичакузди хандалари билан даврага янада файз киритишди.

Мусобақада 42 балл тўплаган "Истиклол" гуруҳи ғолиб чиқди. Шунингдек, беллашувда ал-Хоразмий ролини маромига етказиб ижро этган Садирхўжа Қодиров ўзининг ақлли, доно фикрлари, тилақларини баён этганини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтишимиз жоиз. Тадбир сўнгда мактаб раҳбари Дилором опа Жавҳарова аълочи ва илғор ўқувчиларга ўз миннатдорчилигини изҳор этди. Қисқаси, беллашув барчада катта таассурот қолдирди.

Шахло ШОИСЛОМОВА

ЁШЛАРГА ИШОНЧ

Яқинда "Баҳор" концерт залида Абу Райҳон Беруний номидаги ТДТУ республика лицей-интернати ўқитувчи ва ўқувчилари иштирокида "Миллий истиқлол гоёси: асосий тушунча ва тамойиллар" фани бўйича таълим дастурларини яратиш ҳамда "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида" — Президент Фармонлари моҳиятини ўрганиш ва амалга оширишга бағишланган анжуман бўлиб ўтди. Учрашувда республикада кўзга кўринган олимлар, ҳуқуқшунослар, ёзувчи-журналистлар ҳамда университетнинг раҳбар ходимлари иштирок этдилар.

— Азиз ўғил-қизларим, тенги йўқ Ватан — Ўзбекистонни сизга ишончимиз, — деди ёшларга ўз мурожаатида Ўзбекистон халқ қаҳрамони Абдулла Орипов. — Уни ардоқлаш ва янада юксалтириш сизнинг муқаддас бурчингиздир.

Ўзбекистон халқ шоирлари Жуманиёз Жабборов, Нормурод Нарзуллаевларнинг эҳтиросли нутқ ва шеърлари ўқувчиларнинг юртсеварлик туйғуларини тўлқинлантирди.

Анжуман сўнгда Юдуз Исматов раҳбарлигидаги "Тановар" рақс дастаси ижросидаги ўтмишда яшаб ўтган ўзбек шоирлари Увайсий ва Нодира ижодий фаолиятини ўзида акс эттирган мусиқий композиция йиғилганларда катта таассурот қолдирди.

Воҳид БОЙМУРОДОВ

«БИР ВИЛОЯТДА
ИККИ ХИЛ
МАНЗАРА»

"Ma'rifat", 2001 йил 6 январ

Муҳбиримизнинг шу мавзудаги танқидий чиқишида Сурхондарё вилоятининг Қумқўрғон ҳамда Шўрчи туманлари мактаблари қиёслаб ўрганилиб, Шўрчи туманида фаолият кўрсатаётган 16-ихтисослаштирилган мактабда юзага келган муҳит, аянчли аҳвол ҳақида афсусланиб гапирилган. Яқинда ҳам танқидий, ҳам таҳлилий чиқишимизга вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи С. Иноятовадан жавоб хати олдик. Унда, жумладан, шундай дейилади:

"Сурхондарё вилояти халқ таълими бошқармаси "Маърифат" газетасининг 2001 йил 6 январ сониде босилган "Бир вилоятда икки хил манзара" номли танқидий мақолага жавобан қуйидагиларни маълум қилади:

"Шўрчи туманидаги 16-ихтисослаштирилган мактаб-интернатда кадрлар ва таълим-тарбия жараёни билан боғлиқ қатор муаммолар юзага келган. Ўтган 4 йил мобайнида мактаб-интернат раҳбарлари 3 марта алмаштирилган. Ўқувчиларга фанлар бўйича дарс бераётган баъзи ўқитувчиларнинг билим ва малакаси замон талабларига жавоб бермаслиги аниқланган. Уларни билимдон ва тажрибали муаллимларга алмаштиришга тўғри келган.

Шунингдек, кейинги йилларда мактаб-интернатда ишлаётган ўқитувчилар гуруҳга бўлиниб, турли хил юқори ташкилотларга шикоят аризалар ёзиш билан шуғулланишган. Бу муассаса фаолиятига салбий таъсир этган. Вилоят Халқ таълими бошқармаси мутахассислари томонидан мактаб-интернатда юз бераётган носоғлом муҳит ва нохуш ҳолатлар атрофлича нуфузли комиссия томонидан ўрганилиб чиқилган. Комиссия хулосалари туман ҳокимияти томонидан 2000 йил 29 майда ўтказилган йиғилишда, вилоят Халқ таълими бошқармасининг 2000 йил 2 июндаги 5/4 рақамли ҳайъат мажлисида кенг муҳокама этилган. Унда мактаб-интернатда олиб борилаётган ишлар қониқарсиз, деб топилган.

2000 йил 26 октябр ва 7 ноябрда туман ҳокимлиги фармоишига асосан ўтказилган аттестация жараёнида мактаб-интернатнинг 21

Bizga javob beradilar

нафар педагогик ходимларидан 11 нафари ўз лавозимида лойиқ, қолган 10 нафари нолайиқ деб топилган. Туман ҳокимлиги ва 16-ихтисослаштирилган мактаб-интернат раҳбарияти 10 нафар педагогик ходимларни иш билан таъминлаш масаласида амалий ёрдам беришни туман халқ таълими бўлимига топширган. Лекин мактаб-интернат ўқитувчилари мактабларга ишга бормоган.

Мактаб-интернат раҳбарияти аттестация натижасида 10 нафар нолайиқ деб топилган педагогик ходимларнинг ўтиб турган дарс соатлари қолиб кетмаслик чорасини кўриш мақсадида янги педагогик ходимларни ишга олган ва қўшни мактаб ўқитувчиларидан илтимос қилиб, дарсларни қолдирмаслик чораларини кўрган.

Халқ таълими бошқармаси ходимлари томонидан ўтказилган текширишларда мактаб-интернатни битирган ўқувчиларнинг ўқишга ва ишга жойлаштириш ҳақидаги маълумотлар чалкаш эканлиги аниқланган.

Шикоятчиларнинг аризалари бўйича Халқ таълими вазирлигидан келган вакил жамоадаги муҳитни ўрганиб, тўлиқ таҳлил этган. Уларни вазифаларига қайтаришни тавсия қилган. Ҳозирги вақтда 10 нафар ўқитувчи ихтисослашган мактаб-интернатда мутахассисликлари бўйича фаолият юритапти.

Вилоят халқ таълими бошқармаси томонидан мазкур муассасадаги таълим-тарбия ишларини такомиллаштириш, кадрлар салоҳиятини ошириш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш масалаларини қатъий назоратга олиш, мактаб-интернатга амалий ёрдам кўрсатиш масаласида тезкор чора-тадбирлар кўрилди. Амалдаги қонун-қондалар доирасида келгуси ўқув йилида Шўрчи туманидаги 16-ихтисослаштирилган мактаб-интернатнинг ўз мактабига тўғри келиши ёки келмаслиги, қайта ташкил этиш ёки тугатиш масаласини вилоят ҳокимлиги билан келишилган ҳолда кўриб чиқиш масаласи режалаштирилди.

С. ИНОЯТОВА,
Вилоят халқ таълими бошқармаси
бошлиғи

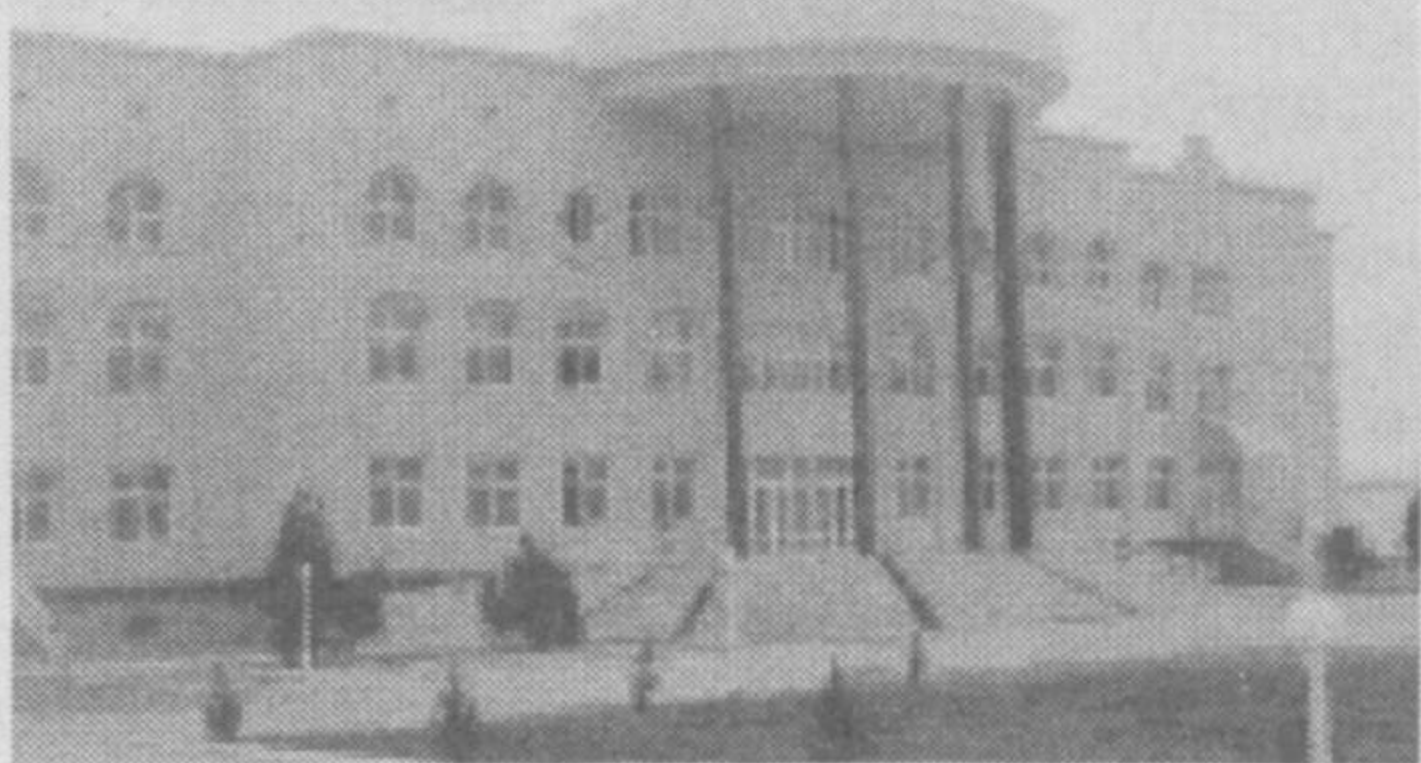

КЎЧМА ЙИГИЛИШНИНГ САМАРАСИ КЎП

(Давоми. Боши 1-бетда)

НАМАНГАН— КЎРСАТКИЧИ ЯХШИ ВИЛОЯТ

Марказ Бошқарув Кенгашининг кўчма йиғилиши кун тартибидagi биринчи масала, яъни Андижон, Фарғона, Наманган вилоятлари академик лицейлари ва касб-хунар коллежларида янги педагогик технологиянинг жорий қилиниши, техник воситалардан фойдаланиш даражаси ва унинг таълим мазмуни ва сифатига таъсири хусусида ЎМКХТ Маркази раҳбарининг биринчи ўринбосари Хайриддин Маъсудов атрофлича ва тахлилий маълумотлар берди. Жумладан, у текширилган учта вилоятнинг ичида Наманган вилоятидаги ўрта махсус, касб-хунар таъ-

лими ўқув муассасаларидаги таълим-тарбия мазмунига салмоқли ўзгаришлар жорий қилинганлиги, бу ерда ўқитувчиларда ҳам, ўқувчиларда ҳам янгиликка интилиш, таълим мазмунидаги ислохотларга ижобий ёндашув сезиларли даражада қайд қилинганлигини таъкидлади.

Ҳа, дастлабки йили мазкур вилоятда тажриба тариқасида биттадан ишга туширилган академик лицей ва касб-хунар коллежи фаолиятларини ташкил этишда бир қанча қийинчиликларга дуч келинди. Ислохотларнинг иккинчи йилида ҳам вилоятда амалга оширилган ишлар талаб даражасида эмас эди. Аммо, 2000-2001 ўқув йилидан эса бу ердаги ҳолат яхши томонга ўзгарди. Наманган шаҳри, Тўрақўрғон, Чуст, Чортоқ туманларида таълим масканларининг бунёд этилиши, муҳими одамларнинг, айниқса, қурувчиларнинг ишга муносабати ўзгарди. Бугун маҳаллий ҳокимликлар ўз ҳудудларида жойлашган ҳар бир ўқув маскани хусусида тўлиқ маълумот бера олишади. Бунга кўчма йиғилишда иштирок этган барча вилоятларнинг вакиллари гуруҳларга бўлинган ҳолда жойлардаги билим даргоҳларига ташрифлари пайтида амин бўлишди. Мана сизга муносабат! Мана сизга ишга баҳамжиҳат киришиб кетиш! Ахир, Президентимиз ҳам бугун ҳаммамиздан айнан шундай муносабатни талаб этмоқда-ку. Вилоят таълим муассасалари ўқув хоналарининг ҳар бирида рейтинг тизимини ўрганиш бўйича маълумотлар бурчаги ташкил қилинган. Яна бир эътиборли томони шундаки, ҳар бир ўқув хонасида Давлат таълим стандартлари, муайян ўқув фани бўйича ўқувчилар қандай билимларга эга бўлишликлари шартлиги ҳам алоҳида кўрсатиб қўйилди. Бу эса ўқувчиларимизнинг ўқитувчилардан нималарни талаб эта олишлари мумкинлигини билишни тақозо этади. Шунингдек, мазкур ҳудудда ижодкор ўқитувчилар иш тажрибаси ўрганилиб, вилоят миқёсида оммалаштириш масаласи, таълим жараёнида муҳим бўлган таянч консептларининг яратилиши, кутубхоналар фаолияти яхши йўлга қўйилганлиги алоҳида таъкидланди.

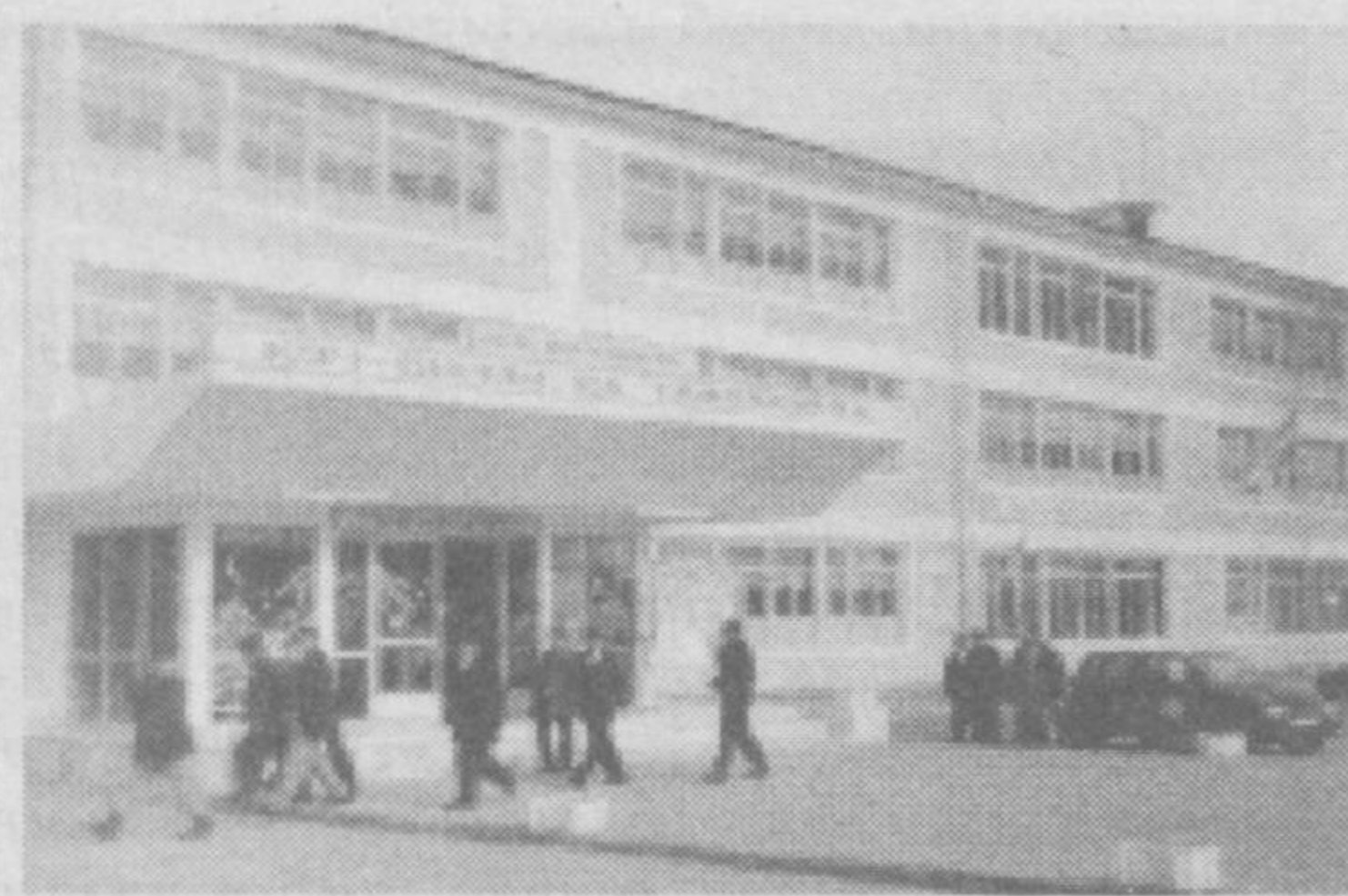
Йиғилишда Фарғона водийсидаги академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини жиҳозлар билан таъминлаш ҳолатлари, ўқувчилардан фанлар

бўйича олинган ёзма ишларининг ўртача ўзлаштириш натижалари кўрсаткичи, ушбу ҳудудлардаги таълим муассасалари педагогларининг таркиби, муҳандис-педагоглар масалалари кўриб чиқилди. Фарғона водийси касб-хунар коллежлари ўқувчилар контингентининг 50 фоизини ташкил этувчи мутахассисликлар тайёрлов йўналишлари, вилоятда ўтказилган "Сиз қонунни биласизми?" кўриктанловининг натижалари, ўқув юртларининг умумтаълим фанлари бўйича дарсликлар билан таъминланганлик даражаси ҳақида ҳам маълумотлар барчанинг эътиборини жалб қилди. Шунингдек, водийдаги таълим муассасалари балансида бўлган автомобиллар ва қишлоқ хўжалик техникалари хусусидаги маълумотлар, уларнинг созлиги, таъмир талаб ва яроқсиз ҳолда эканлиги фоиз ҳисобида берилди. Юқоридаги масалалар бўйича йўл қўйилган камчиликлар ҳам аниқ айtilди. Масалан, айрим таълим масканларида физика ва кимё фанлари бўйича жиҳозларнинг ҳали-ҳануз ўрнатилмаганлиги ёки бу жиҳозлардан тўғри фойдаланмаганлик ҳолатлари, ички интизомга сузташлик билан қараш натижасида жойларда гуруҳ журналларининг юритилишидаги камчиликлар, ҳатто келмаган ўқувчиларга баҳо қўйиш фактларининг аниқланганлиги, ўқувчилар давомадининг пастлиги очиқ-ойдин кўрсатилди.

Хўш, дарсга қатнашмаётган ўқувчилар қаерда, улар нима билан машғул? Бу хусусда ҳар бир ўқитувчи аниқ жавобга эга бўлиши даркор. Зеро, бугун шу соҳада меҳнат қилаётган ҳар биримизнинг ўқувчи олдида, унинг ота-онаси, қолаверса, Президентимиз ва Она-Ватанимиз олдида виждонимиз пок бўлсин. Замонавий, муҳташам биноларда таълим олаётган ўқувчиларни чала савод қилиб чиқаришга ҳеч биримизнинг ҳаққимиз йўқ.

Биринчи масала юзасидан Андижон, Фарғона, Наманган вилоятлари ЎМКХТ бошқармалари бошлиқлари сўзга чиқиб, ўзларига қўйилган саволларга жавоб бердилар.

... "Намангандан ўрнак олинг!". Бу ҳулоса йиғилишда кўп бора таъкидланди. Шунини алоҳида айтиб ўтиш жоизки, бугун Наманган вилоятида амалга оширилган ишлар киши дилини қувонтириши

табиийдир. Зеро, дастлаб қоқоқлар сафида бўлган бу ҳудуд бугун бошқа вилоятлардан бирмунча ўзиб кетди. Бу ерда, ҳудудий бошқарма раҳбариятининг эски кадрлар билан янги ҳақиқат усулда иш олиб бориш тажрибасини бошқа ҳудудлардагилар ҳам ўзлаштириб боришса ҳеч кам бўлмайди.

Марказ Бошқарув Кенгаши навбатдаги кўчма йиғилишининг айнан шу ерда белгиланишидаям асос бор. Чунки, дастлаб вилоятлар жойлашувидан келиб чиқиб ҳудудларга бирлаштирилади ва бу ерда текширувлар юргизилади. Сўнг кўрсаткичлари энг яхши вилоят аниқланиб, ўша ерда Марказнинг кўчма йиғилиши белгиланади. Сабаби, бундай жойларда ўқувчилар, ўқитувчилар, ота-оналар, маҳаллий бошқарув органлари, ҳокимиятларнинг мазкур соҳага қарашлари, муносабатлари ижобий ўзгарганлигини тажриба тасдиқламоқда. Шу ўринда бундан олдинги мажлис Бухорода ўтказилганлигини эслатиб ўтишимиз лозим.

ЯРАТИЛГАН ИМКОНИАТДАН УНУМЛИ ФОЙДАЛАНИНГ

Йиғилишда кўриб чиқилган иккинчи масала Сирдарё, Тошкент вилоятлари ва Тошкент шаҳри таълим муассасаларида ўқув-тарбия жараёнининг ташкил этилиши ҳолатининг тахлилига бағишланди, ва бу тўғрисида Марказ капитал қурилиш, реконструкция, таъмирлаш ва моддий-техник жиҳозлаш бошқармаси бошлиғи Убайдулла Усмонов ҳисобот берди.

Ҳисоботда текширув бўлган пайтда Тошкент шаҳридаги Ҳамза авиасозлик, Ҳамза темирйўл, Юнусобод радиотехника, Мирзо Улугбек технология касб-хунар коллежларида, Тошкент вилоятининг Ангрен техника, Пскент қишлоқ хўжалик, Янгибод радиотехника, Чиноз қишлоқ хўжалик касб-хунар коллежларида, Сирдарё вилоятида Оқолтин иқтисодиёт, Гулистон қурилиш касб-хунар коллежларида ўқувчилар давомадининг пасайиб кетганлиги кўрсатилди. Ҳатто Пскентда дарс жадвалининг бузилиши сабаб ўқувчиларнинг ўқув қуролларисиз дарсга келиши фактлари аниқланган. Шунингдек, ушбу учта вилоят бўйича муҳандис-педагог кадрларнинг салоҳияти, жумладан, уларнинг малака ошириш ҳолати тўғрисида маълумот берилди. Йиғилишда жойларда ўқув-техник жиҳозлардан самарали фойдаланиш зарурлиги уқтирилди. Зеро, текширув жараёнида айрим жойлардаги устахоналар бўм-бўш бўлса, бошқа жойда эса, жиҳозлар умуман йиғиштириб қўйилган ҳолатлар учраган. Бунинг барчаси таълим муассасаси раҳбарининг ўз ишига суз қараганлиги, яратилаётган имкониятлардан унумли фойдалана билмасликларига далилдир. Шунинг учун ҳудудий бошқармалар бошқарув тизимини маҳкамроқ ушлашлари, бундай ҳолатларни тез фурсатда бартараф этишлари лозим. Мазкур масала доирасида Тошкент, Сирдарё вилоятлари ҳамда Тошкент шаҳар ЎМКХТ ҳудудий бошқармалари бошлиқлари ҳисобот бердилар.

Бошқарув Кенгаши йиғилишида Ўзбекистон Республикаси ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув муассасаларига 2001-2002 ўқув йили учун ўқувчиларни қабул қилиш тартиб ва қоидалари лойиҳаси ҳамда Марказ Бошқарув Кенгашининг 2001 йил иш режаси тасдиқланди.

МАҲСУЛОТЛАР ЯРМАРКАСИ

Бошқарув Кенгаши йиғилиши бўлиб ўтган Наманган санъат коллежида вилоят ЎМКХТ бошқармаси тасарруфидаги таълим муассасаларида тайёрланган маҳсулотлар ярмаркаси ташкил этилди. Унда иштирок этган жами 20 тадан зиёдроқ таълим масканлари ичида Наманган педагогика билим юрти қошида ташкил этилган кўп тармоқли "Нихол" ишлаб чиқариш фирмасида тайёрланган турли йўналишдаги маҳсулотлар эътиборимизни тортди. Қандолат, нон, сут, гўшт маҳсулотлари, чармдан тикилган ўқувчилар учун сумкалар, энгил саноат маҳсулотлари кўзингизни қувонтиради. Косонсой, Давлатобод энгил саноат, Тошбу-

лоқ, Наманган саноат, Поп, Наманган қишлоқ хўжалик, Чуст саноат, транспорт ва алоқа касб-хунар коллежлари, бир нечта касб-хунар, бизнес мактаблари жамоаларида тайёрланган буюмлар, НамДУ қошидаги академик лицей кутубхонаси ҳамда Тўрақўрғон агроиктисодиёт касб-хунар коллежи қошидаги "Фермерларни ўқитиш ва ахборот билан таъминлаш Маркази"нинг фаолиятлари хусусида сўз юритувчи кўргазмалар диққатга сазовор бўлди.

КУТИЛМАГАН ТАШРИФЛАР

Наманганда икки кун давом этган тадбирдан сўнг ЎМКХТ Маркази раҳбарияти ташаббуси билан кўшни вилоят янги турдаги таълим муассасаларига, аслида режада йўқ бўлса ҳам, кутилмаган ташрифлар уюштирилди. Иштирокчилар дастлаб Андижон вилоятининг Олтинкўл энгил саноат касб-хунар коллежида бўлишди. Мазкур маскан 900 ўқувчи ўрнига мўлжалланган. Айни пайтда 225 нафар талаба таҳсил олмоқда. Андижон вилояти ЎМКХТ бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Абдумалик Ҳошимовнинг таъкидлашича, коллеж жойлашган Қўштепасарой қишлоғида 12 та мактаб бор. Бунинг эса кейинги ўқув йилига қабул жараёни учун таъсири катта бўлиши аниқ. Маҳаллий аҳоли қишлоқда ана шундай муҳташам бино барпо этилганидан, бу ерда фарзандларига энг замонавий усулларда таълим

берилаётганлигидан мамнун. Шу куни меҳмонлар Андижон шаҳридаги иқтисодиёт, тиббиёт, маиший хизмат йўналишидаги касб-хунар коллежларида ҳам бўлишиб, у ерда олиб борилаётган таълим-тарбия жараёни билан танишдилар.

Бу ташрифларнинг аҳамиятли томони шундаки, юқорида қайд этилган таълим масканларининг барчасига ҳеч бир хабарсиз, олдиндан айтилмасдан борилди. Ҳатто Избоскан туманига кетаётиб, бирдан орқага қайтиб, йўл-йўлакай навбат билан дастлабки йили тажриба тариқасида очилган, иккинчи йилда реконструкция қилинган ва янги қурилган даргоҳларга ташрифлар бунинг яққол далилидир. Ташриф буюрган жойларда ўқитувчилар бир оз саросимага тушганликлари билан, озгина фурсатдан сўнг ўзларини ўнглаб олишиб, меҳмонларни илм маскани бўйлаб таништира бошлашди. Албатта, бу жойларда таълим-тарбия ишлари нафақат илм масканига келадиган «текширувчи»лар учун, балки ўша ерда таълим олаётган ва меҳнат қилаётганлар учунгина олиб борилаётганлигининг исботидир.

Дарҳақиқат, бугун ҳар бир таълим муассасасида ана шундай ҳолатга эришмоғимиз даркор. Зеро, бундай ташрифлар таълим мазмунини ислох қилиш, ўқув муассасаларида янги ҳақиқат усулда ишлашни ташкил қилиш, илгор педагогик технологияларни қўллаб, ўқитувчиларда ташаббускорлик ва ижодкорликни ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Нурлан УСМОНОВ,
"Маърифат"нинг махсус муҳбири
Суратларда: Наманган вилоятидаги касб-хунар коллежлари.
Х.МАМАДАЛИЕВ олган суратлар.

“НАВРЎ” ДАТИ МАЖМАА

Пойтахтнинг Шайхонтохур туманидаги шаҳар сув хўжалиги бошқармасига қаршли “Наврўз” болалар боғчасининг жажжи ўғил-қизлари Халқаро хотин-қизлар байрамини шоду хуррамлик ила кутиб олдилар.

Кенг ва ёруғ хона “Азиз бувижонлар, онажонлар, опа-сингиллар! Байрамингиз билан табриклаймиз!” каби муҳтарама аёлларни мадҳ этувчи шиорлар, ранг-баранг гуллару турфа шарлар билан безатилган. Янги кийимлар кийган ширинтой болалар ҳам байрамона кайфиятда.

Катта гуруҳ тарбиячиси Ўлмас Алимова ва муҳаббат раҳбари Маҳбуба Муҳидиновалар дилбандлар билан байрам шодиёнасига алоҳида ҳозирлик кўришган. Эрталикда мурғак қал-

блар “Она меҳри” мавзуда сахна кўриниши намойиш этдилар. Мазкур сахна кўринишини томоша қилган нуридийдалар меҳр, яхшилик олдида ёвузлик енгилшининг гувоҳи бўлдилар.

Шунингдек, шодиёнада рус, ўзбек, инглиз тилларида фасллар келинчаги бўлмиш баҳорни, мунис онажонларни, жонажон ватанни, азиз болажонларни улугловчи шеър-кўшиқлар куйлаб, рақсга тушдилар.

— Масканимизда, — деди болалар боғчаси мудираси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи Маҳсума опа Иноятова, — 12 та (6 таси русий забон) гуруҳ мавжуд бўлиб, уларда 298 нафар кичкинтой тарбияланаётир. Болаларга беш ёшгача ўз она тилида эркин сўзлашиш ўрга-

тилади. Бунда нутқ маданиятига алоҳида аҳамият берилади. Ундан кейин эса чет тилини ўрганадилар. Ёшликда олинган билим тошга ўйилган нақшдир, дейди доно халқимиз. Тайёрлов гуруҳидаги маҳаллий болалар рус ва инглиз, русийзабон кичкинтойлар эса ўзбек ҳамда инглиз тилларида эркин сўзлаша оладилар.

Боғчада таълим-тарбия мактаб таълимига тайёрлаш, математик тушунчани кенгайтириш, жисмоний тарбияга йўналтирилган. “Мохир кўллар”, кўғирчоқ театри, ўзбек тили, рус тили, инглиз тили тўғрақлари болажонлар хизматида.

Ҳар бир гуруҳда ёшига мос тарзда ўтказилган байрам шодиёнаси жажжи ширинтойлар қалбида яхши таассурот қолдирди.

Дилбар ХЎЖАЕВА

Суратларда “Онажонлар байрами”га бағишланган шодиёнадан лавҳалар акс этган.

Равиль АЛЪБЕКОВ
олган суратлар.

ҚИСКА ВА МАЗМУНЛИ КУРС

Ўзбекистон, Тожикистон, Туркманистон, Қозоғистон, Озарбойжон, Россия, Австралия, Бразилия, Индонезия, Камерон, Хитойдан борган немис тили ўқитувчилари Германиянинг Мюнхен шаҳридаги Гёте институтида малака ошириб қайтдик.

Курс давомида сиёсий, иқтисодий, мамлакатшунослик, таълим-тарбия, тилшуносликка оид бир қатор мавзулар юзасидан фикр алмашдик. Ахборотлар олдик. Курс иштирокчилари 4-5 кишилик гуруҳларга бўлиниб, уларга алоҳида мавзулар таклиф қилинди. Гуруҳ аъзолари мавзу юзасидан материал йиғиб, уни муҳокама қилишди, тақдимот учун тайёрладилар. Инсон, сиёсат, дин, вақтдан фойдаланиш, дам олиш, ўқув юртлари, болалар боғчалари, мактаблар, лицейлар, гимназиялар, олий ўқув юртлари, қариялар ёшлар, аёллар, ишсизлар, бошпанасизлар, қочоқлар, транспорт, алоқа воситалари, шаҳар кучалари ва бошқа мавзулар қамраб олинди.

Масалан, “Олий ўқув юрти” мавзуси 4 нафар тингловчидан иборат гуруҳга топширилди. Гуруҳ аъзолари

шундай танландики, улар немисчадан бошқа тилда мулоқот қилолмайдилар. Мавзу юзасидан материал туплаш учун уят вақт берилди. Бу вақт ичида гуруҳ аъзоларидан бири, узаро келишилган ҳолда, институт кутубхонасида ишлаб, мавзуга оид луғат, адабиётга оид маълумотларни урганди. Улардан конспект олинди, нусха кучирди, институт фоно ва видеотекасида аудио ва видеокассеталарни олди. Хуллас, назарий маълумотлар туплангач, қолган уч нафар тингловчилар турли олий ўқув юртларига бордилар ҳамда профессор-ўқитувчилар ҳамда талабалар билан учрашиб, уларнинг ўқув шартшароитлари, имкониятлари, ўқув юртлари ҳақидаги ижобий ва танқидий фикрларни интервью тарзида қўғозга ҳамда магнит тасмасига тушириб олдилар. Бу билан “Темиррешерше”, яъни мавзу юзасидан материал йиғиш босқичи аяунланди. Тупланган материал юзасидан маслаҳатлашишга бир соат вақт ажратилди. Сўнгра учинчи босқич — дидактизация, яъни материални тақдимот учун тайёрлаш бошланди. Тақдимот учун мулжалланган материал катта плакатга туширилди ва кургазмалилик

асосида яққоллаштирилди.

Сўнги тақдимот босқичида гуруҳ аъзолари 20 минут давомида мавзу юзасидан узлари келишиб олган тарзда ахборот бердилар. Расм, сурат, чизмалар курсатилди. Магнит тасмаларидаги интервьолар тингланди. Тақдимот сўнгида савол-жавоб, муҳокама, мунозара бўлди. Турли мамлакат вакиллари уз юртларидаги мавзуга оид ҳолат билан таништирилди. Тақдимот босқичи муҳокама, мунозара ва экспертларнинг хулосалари билан аяунланди.

Курснинг биринчи ҳафтаси якунида ўтказилган “Лендер-абенд”, яъни “мамлакатлар кечаси” ҳақида ҳам эслаб ўтиш фойдадан холи эмас. Ўзбекистон делегациясининг чиқиши, “Ҳеч кимга бермаймиз сени, Ўзбекистон!” қўшиғини куйлаш билан аяунланди.

“Эксперимент” деб аталмиш дунё миқёсидаги ташкилот ташаббуси билан Ўзбекистон, Қозоғистон, Тожикистон, Туркманистон, Озарбайжон, Камерун ва хитойлик немис тили ўқитувчилари Германиянинг шимоли-ғарбий қисмида

Safar taassurotlari

жойлашган Нидерзаксен вилоятининг Леер шаҳрига сафар қилдик. Бу ташкилот 1932 йилда америкалик Доналд Б. Вагт ташаббуси билан пайдо бўлган. Унда турли халқ, миллат, элат, ирк, дин, ёш, касб, тил вакиллари бирга яшай олиш-оқмасликларини эксперимент қилиш билан машғул бўлар экан.

1989 йилда “Эксперимент” Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг “Тинчлик элчиси” деб номланувчи совринига сазовор бўлган. «Эксперимент»да нафақат Европа, балки Лотин Америкаси, АҚШ ва Осиё давлатлари ҳам фаол иштирок этадилар. Бу мамлакатлар “Эксперимент”нинг дунё иттифоқини ташкил қилади. Дунё иттифоқи билан бир қаторда “Эксперимент”нинг Европа иттифоқи ҳам фаолият курсатмоқда.

Утган икки ҳафталик курс мебайнида немислар ва немис халқи, уларнинг машғулотлари, турмуш маданияти, урф-одатлари, характери, қизиқишлари ҳақида кўплаб маълумотлар олишга улгурдик.

Саидумар САЙДАЛИЕВ,
Наманган Давлат
университети
жаҳон тиллари факультети
декани

Ta'lim muassasalarida

дан ҳисобланиши сир эмас. Ҳар йили 9-синф ўқувчилари фан олимпиадаларида совринли ўринларни олиб келмоқда. Ўқувчилардан уларнинг устозлари ҳам

майдонда мактаб ўқитувчилари мева ва сабзавот хўжаликларини барпо этишган. Бунга қўшимча турда мол чорвачилиги ҳам ташкил қилинган. Бу эса мактаб ичра муаммо ва эҳтиёжларини бартароф этишда қўл келмоқда. Бунинг барчасида мактаб раҳбари Намоз Шомуродовнинг, раҳбар ўринбосарлари Норгул Ашурова, Зулфия Рузиеваларнинг, ўқитувчилардан Ҳимнат ва Раъно Жумаевалар, Дилрабо Равшанова, Муҳитдин Абдиевларнинг катта ҳиссаси бор.

Валентина ШАРИПОВА,
Навоий вилояти ПХМОИ
бўлим мудир

илм даргоҳи ўқувчилар билимини баҳолашнинг рейтинг тизимини синовдан ўтказиш бўйича вилоят тажриба-синов майдончаси ҳисобланади. Ушбу мураккаб ва масъулиятли вазифанинг икки йилдан буён мактаб жамоасига ишониб топшири-

Бундан ташқари, мана уч йилдирки, бу ердаги 7, 8, 9-синфларда физика, тарих ва ҳуқуқшунослик, инглиз тили каби фанлар чуқурлаштириб ўқитилади. Бу борадаги ишларнинг яхши натижа бераётганлигини Навоий

ҚИШЛОҚДА ШУНДАЙ МАКТАБ БОРКИ...

лиши бу ерда меҳнат қилаётган ҳар бир педагогнинг машаққатли меҳнати самарасидир. Мактабда мунтазам равишда барча фанлар бўйича ноанъанавий дарслар, очиқ тарбиявий соатлар, турли хил мавзуларда тадбирлар тез-тез уюштирилиб турилади.

ВПХМОИ бўлим мудир Л. Сатторованинг шу мактаб тарих ўқитувчиси С. Мирзаева иш тажрибасини туман ва вилоят миқёсида урганиб, умумлаштириш хусусидаги китобчасидан билиб олса бўлади.

Мактаб доимо биринчилар-

қолишмайди. Улар “Етакчи-98”, “Йил ўқувчиси”, “Энг яхши ўқув хонаси”, “Энг яхши кургазмали қуроллар” каби ҳамда сўнги икки йилда “Синф раҳбари” танловларида мукофотли ўринларга сазовор бўлганлар.

Жамоа хўжалиги томонидан ажратилган 0,5 гектар

Навбахор туманидаги Г. Гулом номидаги 30-мактабнинг ташкил топганига эндигина 6 йил тўлди. Аммо мана шу қисқа давр ўтганига қарамасдан, бу мактаб педагогик жамоаси ва маъмуриятининг иш тажрибаси тўғрисида қанчалик кўп гапирсак ҳам арзийди. Тўғри, Намоз Шомуродов раҳбарлик қилаётган мазкур маскан мослаштирилган бинога жойлашган бўлиб, бу ердаги ўқувчилар сони атиги 316 нафарни ташкил этади, холос. Шунга қарамай, бу ерда шундай жамоа шаклланганки, у ўзидаги барча мавжуд имкониятчи салоҳиятни тарбияланувчилари камалига бахшида қилишга тайёрдир.

Мана икки йилдирки, бу

МАНЗАРА

Ариқлар бўйида ялпиз ниш урар,
Яйдоқ далаларда кезади сабо.
Қоя, тоғ бағридан ҳаёт югурар,
Ирмоқлар соз чалиб, қуйлар дилрабо.
Хонқизи жонланар, югурар зир-зир,
Қалдирғоч ҳавога тўш уриб ҳалак.
Баъзида савалаб қолади ёмғир,
Гоҳида ёй тортар рангин камалак.
Қуёшга талпинар безавол майса,
Дилинга чўғ солар алвон лолалар.
Майдонда қийқириб югурар роса
Варрагин ортидан бир тўп болалар.
Шафтоли новдасин безар пушти гул,
Гулкоса баргида изғир болари.
Боғлар ҳам қушларга тўлади буткул,
Узоқ сафарлардан қайтишар бари...

Абдулаҳад УРМОНОВ,
Асака туманидаги 7-мактаб
ўқитувчиси

ОНАЖОНИМ ҚАЙЛАРДАСИЗ- ЭЙ?

Бу кун Сизни эслаб йиғладим,
Меҳрингизни кўмсаб йиғладим.
Дардимни шеър айлаб йиғладим,
Онажоним қайлардасиз-эй?
Қалдирғочлар кетдилар ташлаб,
Келаман, деб, онангни бошлаб,
Роса кутдим кўзларим ёшлаб
Онажоним қайлардасиз-эй?
Сизга ўхшаш аёлни кўрсам,
Дейман: "Бир бор кўлини ўпсам".
Фурбат чекиб, кичраяр жуссам,
Онажоним қайлардасиз-эй?
... Дардимни шеър
айлаб йиғладим,
Меҳрингизни кўмсаб йиғладим,
Бу кун Сизни эслаб йиғладим,
Онажоним қайлардасиз-эй?

Муҳаммадамин ИРИСКУЛОВ,
Чортоқ туманидаги
39-мактаб ёшлар етакчиси

ОЛМОСТА ТЕНГ ҚИШЛОҒИМ

Қишлоғимда ой ботди,
Қуёш нурини сочди.
Юлдузлар чўгдек ўчиб,
Қишлоғимда тонг отди.

Кўм-кўк боғу роғларинг,
Мусаффордур осмонинг.
Олмосга тенг қишлоғим,
Сен менинг дур маконим.

Мохинур ИМОМОВА,
Паркент туманидаги
11-мактабнинг 4-синф ўқувчиси

МЕН ИККИ ХАЛҚ ФАРЗАНДИ

Мен икки халқ фарзанди, Манаснинг қони
Мавжланар вужуду томирларимда.
Лек ўзбек диёри таваллуд жойим,
Икки халқ норлари қаторларимда.

Мабодо чўлга чиқиб дала айланар бўлсанг,
Қойил қолмай илож йўқ ўзбегим дехқонига.
Ғўзалари эгатдан бош эгар қараб турсанг,
Қовун-тарвуз сайлидир марҳамат шийпонига.

Тоғу тошларда чаққон от ўйнатар қирғизим,
Овулу ўтовларда кўй-кўзлатар қирғизим.
Қизлари мешларида бийлатар қимизини,
Қирғиз оғам совчи бўлсак берармикан қизини.

Кийган қалпоқларидай қалби пок қирғизимнинг,
Бошдан тушмас дўпписи меҳрибон ўзбегимнинг.
Қуда-анда бирига, биргадир хатто тўйи,
То абад дўст яшамоқ маслағидир ва ўйи.

Мен икки халқ фарзанди, қирғиздан бўлса қоним,
Ватаним эрур менинг жоним Ўзбекистоним.
Бир кўлда кўбиз билан Тўқтагул фарзандиман,
Бирида қалам билан Алишер дилбандиман.

Сайфиддин МАДОЛИМОВ,
Охунбобоев туманидаги 10-мактаб ўқитувчиси

Сен юрагимни икки ёртига
бўлиб қоқ ўртасидан ўсиб чиқ-
қан тошсан. Кўкка кўтарилган
ни қўймаган, ерга киргизиб
юбораётган оғирликсан. Илдиз-
ларинг юрагимга шу қадар чир-
машганки, сени юлиб ташламоқ
бўлсам, юрагим-да юлингай.
Йўқ, сени яхши кўраман дея-
ётганим йўқ. Сен шунчаки...
юрагимда юксан!

СЕН...

Томоша қила-
япти йўловчилар
Деразанга
Осиб қўйилган кўзларимни.

СЕН...

Менинг хонам совуқ,
пальтом юпқа,
Сенинг қайноқ
юрагингни ёпиниб
Жон сақлайман қишда.

СЕН...

Чопдим кўксингга кўмилган
юррак мурдаларига туртина-тур-
тина... Бахт осмонида эдик, мен
сени суя-суя, сен қалбим ея-ея.
Бердим борим сенга, йўғим сен-
га, кўзларингдан қабр бер мен-
га!

СЕН...

Бўм-бўш ҳовучларим сен —
сукунатдан бир
томчигина севги
тиланди. Сенда
севги кў-ў-ўп эди.
Ҳаммага улашдинг. Мендан
қизгандинг-а?! Бўм-бўш ҳовуч-
ларим...

СЕН...

Қошларинг қора-қора, ҳаёт
асли дилпора, замин бурда-бур-
да, инсон ундаги яра, бунда
кўнгил нима, кўнгил нима?!

Дилрабо МИНГБОЕВА,
ЎЗМУ журналистика факультети 2-
курс талабаси

ТАНИШ БОҒЛАР

***

Изларимизни излаяпти
бу таниш боғлар,
Излар экаямиз бағирларига,
Излайвераяпти бу таниш боғлар.

***

Кўзларини юмаётир тун,
Тугамоқда лаҳзалик эртас.
Мен жонимни тутатиб бўлдим
Кетмоғим керак...

***

Сен ёмғирда соябонсиз юришни
яхши кўрасан—
юрагингни соябон қилиб.

***

Сен яшашни севдирдинг.
Негаям севдирдинг-а
Мен ўзимдан айрилиб қолдим.

***

Мана бу қурғур менинг дўстим,
бу қурмағур эса ғанимим.
Сен кимимсан ахир, шубҳа?

***

Ширин сўзлар, бунча сулуvsиз.
Бунча ёқимтойсиз, шафқатлар,
Сизларга ачиниб кетаяман.

***

Мен сени севаман,
ташлаб кетма, ишқ,
Кўзимни кўзингга кўмиб қўйганман.
Зиндон юрагингга занжирбанд қилиб,
Бир сиқим жонимни
уйиб қўйганман.

Азоб, қўйгин дейди
жонгинам қақшаб
Куйдир...куйдир ишқим,
куйиб кетайин.

Ўз дудимдан ўзим қўшқанот ясаб
Майбулут ёнига учиб етайин.

Томиримда қонмас,
қалқисин рашиким,
Суяк-суягимга сингиган тоқат.
Тотли қайноқларинг ўлдирсин,
ишқим,

Сенсиз тирикликдан
кўрқаман фақат.

Кетма ишқим,
ишқ бер ишқлардан буюк.

ОЙДИННИСО,
талаба

УМИД

Ҳали қайтиб келар
мен кутган баҳор,
Севгим, севинчимни гулларга қориб.
Висолни опичлаб қуёшим келар
Ҳижрон булутининг кўксини ёриб.
У бахтим-баҳорим қайтиб келади,
Асов тўлқинларнинг қучоқларида.
Менга бир қиз қўшиқ айтиб келади,
Лола аксин чизар ёноқларида.
Ҳали қайтиб келар баҳор елига
Тўш уриб ўйноқи, эрка илҳомим.
Қўшиққа айланиб баҳор келади,
Шу ёниқ ҳислар-ла яшайман мудом.
Ҳали қайтиб келар

мен кутган баҳор.
Мамараҳим ҚўЧҚОРОВ,
Нурота туманидаги 20-мактаб
ўқитувчиси

BOLALAR DUNYOSI

A. Barto o'z kundaligida bir voqeani yozadi. Kunlarning birida taniqli rus bolalar shoirasi Agniya Bartoga kitobxonlaridan xat keladi. Bu maktub bir oilaning taqdiri haqida edi. Qiz bilan yigit sevishib, turmush qurish arafasida yigit avtohalokatga uchradi. Shunda u yaxshi ko'rgan qiziga endi ora ochiq bo'lishi, u o'z taqdirini o'zi belgilashi mumkinligini aytadi. Qiz yigitga o'zining sadoqatini bildirish uchun so'zlar qidiradi. Ammo bu so'zlarni hech qayerdan topolmay, bolaligida yodlagan A. Bartoning "Ayiqcha" she'rini eslaydi va uni yigitga beradi. Uning so'zma-so'z tarjimasini quyidagicha:

**Ayiqchani tushirib yuborishdi,
Ayiqchani qo'l-oyoqlarini
yulib tashlashdi,
Ammo men uni tashlamayman
Chunki u yaxshi.**

Adabiyot kuchi haqiqatdan ham beqiyos. Unday bo'lsa murg'ak qalbni to'g'ri yo'lga boshlayotgan, unga dunyo haqida tasavvur berayotgan adabiyot kuchining mezonini qanday?

Qo'limdagi Muhammadali Qo'shmoqovning bolalarga atalgan she'riy to'plamlarini ko'zdan kechirar ekanman, nimagadir xayolimdan shu so'zlar o'tdi. Undagi "Ertak so'zi" she'ri diqqatimni tortdi. Ertakdagi yalmog'iz shol va ko'r odamlarni yutib ularni yana soppa-sog' qilib chiqargan mo'jizani eslagan Abubakir ismli bola yalmog'izni topish uchun ketayotganligini va undan xavotir olmasliklarini uydagilarga aytadi. Yalmog'iz esa unga kattalar hal qila olmagan muammolarni hal qilishga yordam beradi. U qo'shning 2 bor sariq bo'lgan qizini va Orol dengizini yalmog'izga yuttirib uni yana asl holida sog'lom va nuqsonsiz ko'rishni xohlaydi.

Ha, kattalar bilan bolalar dunyoqarashidagi farq—birining tajribasizligi, ikkinchi tomonning tajribaliligida. Qizig'i shundaki, aynan shu tajribasizlik beg'uborlik bilan uyg'unlashadi. Bu beg'uborlik esa bola qalbini ezgu maqsad sari yo'naltiradi. Beg'uborlikning sharti—shak-shubhasiz g'alabaga, ezgulik tantanasiga va tanlangan yo'l to'g'riligiga ishonishdir.

Bu ishonch hech qanday shubha-gumonga o'rin qoldirmaydi.

Muhammadali Qo'shmoqovning boshqa bir "Savol" she'rida "oynai jahon"da sun'iy yo'l bilan odam yaratilgani haqida ko'rsatuv berilgan kuni ro'y bergan voqea tasvirlanadi.

—Televizorni, o'chiring, dada!
**Mening gapimga bir kiring, dada
Yasama odam, nega kerak u?
Bu gapdan keyin kelarmi uyqu?**
Insoniyat uchun yangilik, kashfiyot bo'lgan yasama odam bola qalbida isyon va aks ta'sir uyg'otmoqda. Yasama odam hali qahramon uchun mavhum narsa. U sun'iy odamni yaratish jarayonini ko'rdi-ku, ammo uning fantastik ichki dunyosi bilan tanisha olmadi.

Ammo bolani quruq jarayon emas, o'ziga tanish bo'lgan narsa bilan bog'liqlik qiziqtiradi. Shuning uchun ham ular Yortiquloqning, Cheburashkaning, No'xatpolvonning, Bo'g'irsoqning, Karlson, Vinnipux, Qorqizning va yana minglab personajlarning kelib chiqishi bilan qiziqishmaydi. Chunki ana shu qahramonlar kitobxonlar qalbini o'ziga bog'lab olgan. Bola tajribasi hali unchalik katta bo'lmay, bu tajriba ko'proq uy va uy sharoiti bilan bog'liq bo'lgan voqealikka tayanadi. Uni

aytgan edik. Kulchasini tuya qilib, shu bilan birga kulchasida eshik ochayotgan akasining harakatida u o'yinni ko'radi. Faqat o'yin ritmi "kulcha" so'zining ketma-ket takrorlanishida yanada kuchayadi. Savol bilan aytilgan ikki qator:

— Teshikkulcha nimasi?
— Eshikkulcha nimasi?

esa she'rning asosi, o'zagidek jaranglaydi. Bu so'zlar ketidan kelgan ikkinchi fikr ham go'yo bu savolga javobdek bo'ladi.

**Chidasang o'yiniga
Tuyalar qilib beray,
Tuyalarning bo'yiniga
Qo'ng'iroq ilib beray.**

Agar e'tibor bergan bo'lsangiz, bu yerda asosiy fikrni olg'a suruvchi ikkita so'z bor. Bu "chidasang o'yiniga" degan so'z. Ammo o'yin she'rda o'yin emas, yanada chuqurroq mazmunga—hayot mazmuniga egadir. Chunki bu o'yin—hayotiy lavhaning bir ko'rinishi.

Hayot bizning oldimizga qo'yayotgan muammolarga va o'yinlarga esa chidash kerak. Bola ko'z o'ngida o'yin bahonasida kamayib borayotgan teshikkulchasi uni cho'chitib yuboradi va she'r bola tilidan

BOLALIKNING BEG'UBOR OSMONI

o'sha muhit, o'zini o'rab turgan odamlar munosabati qiziqtiradi.

**Ota-onasi,
Ukasi ham yo'q.
Unga yer o'gay,
Yetti yotdir ko'k.
Yorug' dunyoga
Bo'lishmas u ham,
Kulgu-yig'isin
Bo'lishmas u ham,**
deydi kichik qahramon yasama odamning taqdiridan xavotir olib.

Taqdir-bola tushunchasida eng yaqin odamlar mehri, g'amxo'rliqi bilan belgilanadi. Ammo M. Qo'shmoqovning "Tuya-tuya" she'rida bolakayning atrof-muhitni o'zlashtirish, unga moslashish, kattalar va hayot haqida bolalarning tasavvuri paydo bo'lishiga bir misol keltiriladi:

**Tishi chiqqan Doniyor
Tishla, bu—teshikkulcha,
Bir tishlasam—siri
Bo'ladi eshikkulcha.
—Teshikkulcha nimasi?
—Eshikkulcha nimasi?**

Kattalarning o'y va fikrlor xususiyatidan bolalarda asar ham yo'q deb ilgari ham

zavqli va beg'ubor so'zlar bilan yakunlanadi.

**Teshikkulchadan chiqqan
Eshigimni qurib ber
Teshikkulchamni yiqqan
Tuyamni cho'k'tirib ber.**

Hayotning murakkab tomoniga o'yin orqali to'qnashish, murakkab va sodda, katta va kichik, yetuk va murQak tushunchalarini bir-biriga yaqinlashtirish, to'qnashtirish, qarshilashtirish, farqini ko'rsatish. Ammo bola bu hayotiy haqiqatni ham hali o'yin va sehr deb tushunadi va qalbida aldamchi hayot lavhasini tezroq tark etib, yana avvalgi holatga qaytish uchun uning nazdida o'yinni boshlagan akasi—sehriga yalinadi. Ammo uning so'zi, ohangi nafaqat yalinish, balki buyruq sifatida jaranglaydi.

M. Qo'shmoqov — folklorchi. Shuning uchun ham uning har bir she'rida folklorning ruhi, uning usullari, kompozitsion qurilishlari, turli janrlarning uyg'unlashganini ko'rishingiz mumkin. Shoirning bolalar folklor janrlariga xos bo'lgan quyidagi she'ri bunga yaqqol misol bo'la oladi.

**Zokir turti Zohirni,
Shokir turti Tohirni,**

**Shahri turti Bahri,
Bahri sochdi zahri.**

Shafqatsizlikning aylanishini kichik bir doira sifatida chizib bergan shoir shu bilan birga hech qachon yomonlik yaxshilik paydo qila olmasligini ham yaqqol ko'rgazmali qilib ko'rsatadi. Aksincha yomonlik kuchayib borishi mumkin va bu o'yin quyuni yo'l-yo'lakay uchragan barcha ezgu xislatlarni bosib, yanchib, yo'qotib boradi. Folklorning ko'p janrlari sehr va fantastik elementlar bilan bog'liq, shu bilan birgalikda bolalar folklorining o'ynoqi ritmi bolani o'zi bilmagan holda o'zinga tortadi. Uning "Sehri olabo'ji" haqidagi she'ri kompozitsion qurilishi jihatidan go'yo uch qismga bo'linganga o'xshaydi.

**Olabo'ji kirdi, jurnalni ochdi,
Tomog'ini qirdi, socharini sochdi.
1-yomon, 2-yomon, 3-yomon,
4-yaxshi,
5-a'lo, 6-oltaloq, 7-etaloq,
8-sakkaloq,
9-to'quvchi, 10-haykal,
qotmaganlar-kal.**

Biz uchun juda tushunarsiz va noaniq predmet bo'lgan olabo'jining kirib jurnalni ochishi va socharini sochishi uning shaxsiga nisbatan o'quvchining qiziqishini kuchaytiradi. Ammo uning qilgan ishlari—so'roqsiz sinfga kirishi-yu, jurnalni ochishi u haqda tasavvurimizni yanada salbiylashtiradi. Ammo olabo'ji ham bola, yoki bolalar xususiyati o'tib qolgan noaniq sub'ekt. Chunki u bolalar orasida ommaviylashgan sanoqni aytib turibdi. Bir qaraganda mazkur she'r tarqq narsalarning o'zaro birikuvidan hosil bo'lganga o'xshasa-da, ammo ularning barchasi shoir aytmoqchi bo'lgan bosh maqsadga qaratilgandir, ya'ni bu bosh fikr she'rning uchinchi qismida berilgan.

**Shamollar tosh qotdi,
Sinf suv quyganday,
kun botdi, tong otdi.
Hamma bor, yo'q hech kim.**

M. Qo'shmoqovning she'ri aynan shu misra uchun yozilgan. Ammo bolani she'rga tortgan narsa — o'ziga tanish sanoqdir. Olabo'ji o'yin orqali sinfni, tabiatni va atrof-dagi barcha narsalarni haykalga aylantirib qo'ydi. Haykallar esa harakatsiz, haykal bo'lish bu o'lim degani. Demak bu holda hammaning mavjudligi ham hech kimning yo'qligidan dalolat beradi. Bu xulosa endi olabo'ji obrazini aniq salbiy sifatlar bilan boyitadi.

She'r ko'rinishi va shakliga ko'ra avvalgi she'rdan tamomila farq qilsa ham ammo ularni birlashtirib turuvchi narsa bolaning atrof-muhit haqida tasavvuri paydo bo'la borishi, unga moslashuvdir.

Muhammadali Qo'shmoqovning folklor bilan uyg'unlashgan har bir she'ri yuqorida ta'kidlaganimizdek go'yo tar-qoqdayin ko'rinsa ham, ammo u ma'lum maqsad sari yo'naltirilgandir.

Kavsar TURDIYEVA

VATAN

Kindik qonim	Dono tilim-
Tomgan yer,	Ol gulim.
Chiroq-ongim	Haq uyida
Yongan yer.	Ilingan,
Shodlik shahri—	Suv bo'yida
Alla-kuy.	Silingan.
Mehr nahri-	Qoratollar
Huyya-huy.	soyasi —
Suvlik tishlab	Sho'x xayollar
Oqqan suv,	Doyasi.
Girdek kishnab,	Shular bari—
Balqqan suv.	Jon-tanim.
Ona tilim-	Shular bari-
Bulbulim,	Vatanim.

NAVOIY

Navoiyning g'azali
Shirmoy nonday mazali.
8 yoshli Doniyorning she'ri
«Quyosh osmonga to'lib,

Navoiy bobom bo'lib
Ko'rinadi ko'zimga,
Duo berar o'zimga»...
Shunday desam xolamga
Sig'may ketib olamga,

Quchib, yelkamga qoqib,
Ko'ngli yomg'irday yog'ib
Dedi: «Ul zot g'azali
Shirmoy nonday mazali».
Buni bug'doyga aytdim,
Quyoshga, oyga aytdim,
Bug'doy kuylab,
Quyosh, Oy

Kun, tunga to'kdi chiroy:
«El-yurt g'amini yegan
Navoiy Xizr ekan»
Buni aytsam onamga,
Buni aytsam otamga,
Onam o'pdi ko'zimdan,
Ming o'rguldi o'zimdan:
«Un, o's, boshqoq kabi to'l,

Bo'lsang, Navoiyday
bo'!»
Otam tilak tiladi,
Peshonamni siladi.
Ko'nglim quvonchga to'ldi
Quyoshday qo'shiq bo'ldi.
Muhammadali
QO'SHMOQOV

Darsligingizga qo'shimcha

Янги қабул қилинган дастурда (VI-синф) "Модда тузилиши" деган бўлимга (6 соат) вақт ажратилиб, бўлим "Модда тузилиши ҳақида Демокрит, Ар-Розий, Беруний ва Ибн Сино таълимотлари" деб бошланади.

Амалдаги физика дарсликларидан М.В.Ломоносовнинг модда тузилиши, яъни ҳамма жасмларнинг молекулалардан тузилганлиги, молекулалар орасида бўшлиқнинг мавжудлиги, молекулаларнинг доимий равишда тартибсиз ҳаракатда эканлиги ва улар орасида ўзаро таъсир кучларининг мавжудлиги ҳақидаги қарашларини эслатиш билан кифояланиб, унинг бу хулосалари М.В.Ломоносовнинг "Молекулаларнинг кинетик назарияси", деб номланиб келинган.

Ҳақиқатда эса, модда тузилиши ҳақидаги дастлабки таълимот қадим замонларга бориб тақалади. Маълумки, молекуладан кейинги навбатдаги зарралар атом деб юритилади. Қадимги Юнон олими Демокрит, атомни модданинг энг охири бўлакчаси деб қараб, бўлиниш чегараси ана шу атомга келиб тўхтади, деб қарайди.

Атом сўзи ҳам, юнонча "бўлинмас бўлакча" деган маънони билдиради.

Буюк мутафаккир Анаксагор (500-428) ва Левкиб (500-440)-

ни тасдиқлаш билан бирга, атомдан кейинги бўлакчалар орасида бўшлиқ мавжуд бўлиб, бу бўлакчаларнинг ҳам ҳаммаси ҳаракатда ва у бўлакчаларнинг орасида ўзаро таъсир кучлари мавжуд деб ҳисоблайди. Ар-Розий ўзининг ана шу буюк кашфиёти учун атомистик назариянинг асосчиси ва отаси деган шарафли номга тамомила ҳақлидир.

Ар-Розийнинг бу назарияси Беруний ва Ибн Сино томонидан кенг ўрганилиб, янада бойитилди. Беруний ўзининг Ибн Синога йўллаган саволларидан бирида: "Баъзи файласуфлар атом бўлинмайди, ундан ҳам кичикроқ бўлакчалар йўқ деб айтадилар, бу — нодонлиқдир. Иккинчи гуруҳ файласуфлар эса, атом бўлинаверади, бўлинишга чегара йўқ деб қайд қиладилар. Бу эса ўтакетган нодонлиқдир. Чунки атомнинг бўлиниши чексиз бўлса, моддият йўқ бўлиб кетиши мумкин. Бу бўлиши мумкин эмас, чунки моддият абадийдир. Бу масалада сенинг фикринг қандай?" - деб сўрайди.

Ибн Сино ўзининг Берунийга йўллаган жавобидан устоз Арасту ва Ар-Розийнинг атомнинг бўлинавериши ҳақидаги фикрларини эслатиб, уни чексиз деб тушунмаслик кераклигини, ак-

АЖДОДЛАРИМИЗНИНГ
БЕҚИЁС КАШФИЁТЛАРИМОДДА ТУЗИЛИШИ
ФИЗИКА

нинг шогирди Демокрит (460-370) ўзининг атом ҳақидаги таълимотини куйидагича таърифлайди:

1. Ҳеч нарса йўқдан бор бўлмайди, бордан ҳам йўқ бўлмайди, ҳар қандай ўзгариш жисм бўлакларининг бириктириши ва ажралишидан юзага келади.

2. Тасодифан ҳеч нарса пайдо бўлмайди, балки баъзи бир сабаб ва заруриятдан пайдо бўлади.

3. Қуруқ бўшлиқ ва атомлардан бўлак ҳеч нарса мавжуд эмас. Бошқа ҳамма нарса фикрларни ташкил этади.

4. Атомлар сон ва шакл жиҳатидан чексиз бўлиб, айланма ва ёнлама ҳаракат қилади.

Бу нарса дунёнинг пайдо бўлиши ва ўзгаришининг асосий сабабларидан биридир. Демокритнинг таълимотига кўра, ҳамма жисмларнинг бир-биридан фарқи атомларнинг сонига, ўлчамларига, шакл ва тартибларига боғлиқдир. Атомлар сифат жиҳатидан бир-бирларидан фарқ қилмайди, атомлар ички ҳолатига эга эмас, улар бир-бирларига босим бериши ва урилиши туфайли таъсир кўрсатади.

Демокритнинг бу таълимоти инсониятнинг улуг даҳоларидан бири комусий олим, биринчи муаллим деб шарафланган Арастунинг ижодида яна ривожлантирилиб, атом ҳам бўлиниши мумкинлиги ва бўлинишга чегара йўқлиги гоёси билан такомиллашди. Демокрит ва Арастунинг бу атомистик назариялари Ўрта Осиё халқларининг буюк мутафаккирлари бўлиши Ар-Розий, Беруний ва Ибн Синонинг ижодида яна ҳам ўзининг ҳақиқий ифодасини топди.

Ар-Розий атомнинг бўлиниши ҳақидаги Арастунинг назарияси-

синча, атомнинг бўлиниши мумкинлиги ва маълум чегара мавжудлигини қайд этади.

Беруний эса ёш олим Ибн Синога йўллаган ўзининг этирозларидан бирида унинг (Ибн Синонинг) устоз Арасту ва Ар-Розийнинг фикрларини такрорлагани учун бироз койиб, мустақил фикрлашга даъват этади ва куйидаги саволни йўллайди:

"Фараз қилайлик, атом икки бўлакка бўлинди. Бу бўлакчалар орасида бўшлиқ мавжуд бўлиб, у бўлакчалар доимий ҳаракатда ва улар орасида таъсир кучлари мавжуддир. Бу бўлинган бўлакчаларнинг ўлчами улар орасидаги бўшлиққа нисбатан неча марта катта ёки кичиклиги ҳақида фикр юритсанг яхшироқ бўлур эди", деб эслатади.

Берунийнинг бу саволини яхшироқ тушунмоқ учун водород атомининг тузилишини кўз олдимизга келтирайлик. Ҳозирги термин билан айтганимизда, атомдан кейинги бу бўлакчалар ядрогаги мусбат зарядли протон билан орбитадаги манфий зарядли заррача электронни эслатади. Бинобарин, бу бўлакчалар ўлчамларининг оралиқ бўшлиққа нисбатан неча марта кичиклиги масаласи ҳозирги куннинг ҳам муаммоларидан бири ҳисобланади.

Фан ва техниканинг бугунги ютуқларида, мозийда яшаб ўтган буюк бобоклонларимизнинг захматли меҳнатлари ётганлигини бир дам ҳам эсдан чиқармаслигимиз лозим.

Инсоният, бу улуг алломаларимизнинг буюк хизматларию ажойиб кашфиётлари олдида ҳаммиша қарздор бўлиб қолаверади.

Т.УСМОНОВ,
профессор

КРИМИНОГЕН ТУРДАГИ
ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАР

2-ДАРС

Уйга қайтгач, кўча эшик очиқлигини кўрдингиз дейлик. Қандай ҳаракат қилиш лозим деб ўйлайсиз?

• Агар уйга қайтгач, кўча эшикни очиқ ҳолда кўрсангиз, уйга киришга шовилманг. Уйда жиноятчи бўлиши мумкин эканлигини ёдда тутинг.

• Аввал ичкаридан нотаниш овоз, товушлар эшитилмаяптими, қулоқ тутиб кўринг. Агар таниш овозни эшитсангиз, уйга кириб, уйдагиларга кўча эшик очиқ қолганлигини айтинг.

• Агар уйда тинчлик бўлса, ҳушёр бўлинг: жиноятчи яширинган, ҳужумга тайёрланган бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳам аввал эшик ва қулфлар бутун эканлигини текшириб кўринг.

• Агар эшик қулфи бузиб очилмаган бўлса, кўшнларни чақириб, уйга бирга киришларини илтимос қилинг.

• Уйга кира туриб, эшикни ланг очиқ қолдингиз. Уйда ҳеч ким йўқлигини текшириб кўрганига қимматбаҳо буюмлар жойдами ёки йўқлигини, шкафларнинг эшиги очиқ ёки ёпиқлигини текшириб кўринг.

• Эшик қулфи бузиб очилган бўлса, уйга кириш керак эмас. Кўшнларга ёрдам сўраб мурожаат қилиш, тезликда милиция ходимларини чақириб, улар етиб келгунга қадар уйни кузатиб туриш керак.

• Уйингизда нотаниш кимсалар буюмларни кўтариб чиқаётганини кўргач, улар ёнидан хо-

тиржам ўтиб кетиш ва белгиларини эслаб қолиб, кўшнларникидан милицияга қўнғироқ қилиш лозим.

Уйга кириб у ерда бегоналарни кўрдингиз дейлик:

• тезликда уйдан қайтиб чиқиб, калитни чиқармай кўча эшикни ташқари томондан қулфлашга ҳаракат қилинг.

• Кўшнларга ёрдам сўраб мурожаат қилинг ва милиция ходимларини чақиринг.

• Уйдан чиқишга улгурмангиз, босқинчиларнинг чиқиб кетишларига тўсқинлик қилманг. Уларнинг иложи борица кўпроқ белгиларини эслаб қолишга ҳаракат қилинг.

• Сизга ҳужум қилишса, "Ёнгин" деб ёрдамга чақиринг. Одамлар бу чақириққа ўғри деган чақириққа нисба-

O'zimizni o'zimiz asraylik!

тан тезроқ ёрдамга шошиладилар.

• Ўғрилар кетиб улгуришса, у ҳолда милиция ходимлари келгунларича уй ичида юрманг, буюмларга қўлингизни теккизмаг ва бошқаларнинг ҳам уйга киришларига йўл қўймаг.

Нафақат уйда, балки уйдан ташқарида ҳам ўзимизни муҳофиза қилиш қодаларини билиб қўйсақ, уларга амал қилиб яшасак, ёмон бўлмайди:

• Ҳаётингиз ва соғлигингизга хавф солиши мумкин бўлган вазиятларга тушиб қолишдан ўзингизни сақланг.

• Кўчада қоронғу тушгунча ўйнаманг.

• Узоқ ва кимсасиз жойларга бир ўзингиз борманг.

• Нотаниш одамлар билан бирга юрманг, уларнинг ваъдаларига учманг.

• Бегона машиналарга ота-онангизсиз ўтирманг.

• Лифтга бегона одам билан бирга кирманг.

• Орқангизда бегона одам турган бўлса, кўча эшигини очиб, уйга кирманг.

• Дуч келган одамдан сова ва егуликлар олманг.

• Агар бирор кимса сизга нисбатан бирор нотўғри ҳаракат қилаётган ва сизни кўрқитаётган бўлса, ота-онангизга яширмай айтиб беринг.

• Ўз исмингизни кийимларингизга, буюмларингизга, қўлингизга ёзиб қўйишни одат қилманг.

Босқинчилар ҳужум қилганда одам ўзини қандай тутса тўғри бўлади?

Агар қочилишни иложи бўлса, тезликда қочиш лозим. Шундай йўл танлаш керакки, бу йўл сиз учун қулай ва аксинча босқинчилар учун ноқулай бўлсин (сув, кўлмак, буталар орасидан ва ҳ.к.)

Агар босқинчилар билан юзма-юз келмасликнинг иложи бўлмай қолса:

— кўча талончисининг биринчи талаби биланоқ пулингизни унга беринг;

— сумкангизни юлиб олишга ҳаракат қилаётган бўлсалар, уни ўзингизга тортманг;

— тортишманг, босқинчилик ҳаракатларига жавоб берманг, секин, аммо ўзингизга ишонч билан гапиринг.

Энг муҳими, шуни ёдда тутиш лозимки, ҳаётингиз ва соғлигингиз ҳар қандай буюмдан ҳам қимматлироқдир. Мақсад: кўнгилсиз ҳолатдан чиқиб кетиш, асло олишувда енгиш эмас.

Захро ИЛЁСОВА,
Фуқаро муҳофазаси институти ўқитувчиси

БЎШ ВАҚТ —
ХУШ ВАҚТ

Акмал Икромов туманидаги 107-мактабда мактаб, маҳалла, оила ҳамкорлиги қай даражада бораётгани, ўқувчиларнинг ташқари бўш вақтларини мазмунли ўтказиш, уларнинг қобилиятларини шакллантириш мақсадида ташкил этилган тадбирда мактаб ўқувчилари ҳам катта қизиқиш билан иштирок этдилар.

Тадбирда "Ёшлик" клуби томонидан тайёрланган рақс, интермедия, йўл ҳаракати қодаларига доир сахна кўриниши, айниқса, клубдаги ўқувчилар ўз кўллари билан тўқиган гуллар, ясаган ҳар хил идишлар, ўқувчилар ва ота-оналарга жуда манзур бўлди.

— Туманимизда 9 та мана шунақа клублар турар жойларда ташкил этилган, шулардан бири, мана, "Ёшлик" клубида би-чиш-тикиш, гул ясаш, шахмат-шашка, стол тенниси, багминтон тўғраклари мавжуд. Ўқувчиларнинг кўпчилиги шу клубга келишмоқда. Бунга, албатта, клуб раҳбари Людмила Чучиевнинг меҳнатлари сабаб бўлмоқда, — дейди ХТБ мудири Шукрулло Икромов.

Мактаб, маҳалла, оила ҳамкорлигида ўтказилаётган бунақа тадбирлар, клубларнинг фаолияти, ўқувчиларни дарсдан бўш вақтларида ҳар хил номаъқул ишлар билан шуғулланиши ўрнига, уларнинг ўзи қизиққан соҳалари бўйича ҳунар ўрганиш имкониятини беради.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
СУРАТЛАРДА: "Ёшлик" клуби ҳаётидан лавҳалар.

ВАЙРОНКОРЛИККА ЖАВОБ

Афғонистондаги Толибон ҳаракати мамлакатдаги ноисломий ҳайкалларни йўқ қилиш режасининг учдан икки қисмини бажариб бўлган. Толибларни бу хилдаги ишлардан қайтариш учун мамлакатга ташриф буюрган БМТнинг махсус вакили ҳам муваффақиятсиз ортга қайтган. БМТдаги толибон вакили Саид Раҳматилло Ҳошимий фикрига кўра, ҳайкалларнинг бузиб ташланиши 1992 йили Ҳиндистондаги ислом динининг қадимий масжидларидан бирининг вайрон этилганлигига муносиб жавоб бўла олади.

ЁСИР АРОФАТНИ АЙБЛАДИ

Бош вазир Ариэль Шарон Исроил шимолидаги Нетания шаҳрида бўлган террорчилик хуружда Фаластин раҳбари Ёсир Арофатни айблади. Унинг фикрича, дея хабар беради Франс-Пресс агентлиги, Ё.Арофат бу портлашни олдиндан билган экан. Мазкур фожеа оқибатида 4 киши ўлган ва 50 киши ярадор бўлганди.

Бундан ташқари А.Шарон ҳозирда тузаётган ҳукумат раҳбарияти Исроил халқининг хавфсизлигини таъминлай олишини таъкидлаган.

ЭЛЧИХОНА ОСТИДАГИ ЙЎЛАК

АҚШ махсус хизматининг собиқ ва ҳозирги ходимлари Вашингтондаги Россия элчи-

XX асрнинг энг катта ютуқларидан бири - қон гуруҳининг аниқланганидир. Бунинг учун кимлардир Нобель мукофоти олдди, жаҳонга танилди.

Узоқ йиллик текширувлардан кейингина турли қитъаларда яшаётган инсонларнинг қон гуруҳи турлича бўлиши аниқланди. Бу ҳам миллатнинг ўзига хос кўриниши бўлса керак-да. Масалан, овруполикларда иккинчи қон гуруҳи кўпроқ бўлса, Шарқ халқларида учинчи, қора танлиларда биринчи қон гуруҳи кўпроқ учрайди. Тўртинчи қон гуруҳи эса жуда кам кишиларда бўлади.

Олимлар аниқлаган

ҚОН ГУРУҲИГА
ҚАРАБ ТАШХИС

Олимларнинг айтишича,
одамларнинг қандай касал бўлиши
қон гуруҳига боғлиқ экан

яна бир нарса эса ҳақиқатан жуда қизиқдир. Маълум бўлишича, турли миллат вакиллари орасида тузилган никоҳ қариндош-уруғлар ўртасида тузилгани каби ўта зарарлидир. Буни Американинг маҳаллий аҳолиси бўлган ҳиндулар ва қитъанинг янги эгалари бирга яшаётган қишлоқлардаги текширувлар ҳам кўрсатди. Бундай оилалар фарзандларининг тенгдошларига нисбатан организмлари касалликларга ўта беришчан бўлишидан ташқари ақлий ривожланиши ҳам 1,5-2 баравар кам экан.

Яқинда эса олимларнинг турли қон гуруҳига мансуб кишиларга маълум бир касалликлар доимо "ошно" эканликларини аниқлашгани ҳақиқий шов-шувга сабаб бўлди. Яъни:

Биринчи гуруҳ қон эга-

лари:

ошқозон яраси, 12 бармоқли ичак яраси, гастритлар, ошқозон-ичак йўли касалликларининг оғир шакллари, эмизикли чақалоқлар яра-тошмали юқумли касалликлар ва барча юқумли касалликларга осонроқ чалинади.

Иккинчи гуруҳ қон эгалари:

ревматизм касалликлари, қандли диабет, юракнинг ишемик хасталиги, кўкс(астма), аллергия, кўз касалликлари (лейкозлар), ўт пуфагига тош тўпланиши, ўт пуфагининг яллиғланиши каби касалликлар билан оғришади.

Учинчи гуруҳ қон эгалари:

зотилжам (пневмония), жаррохликдан сўнг инфекция кучайиши, аёлларда - кўкрак безларининг яллиғланиши(мастит), туғишдан кейинги асоратлар, радикулит, остеохондроз—би-

лан касалланишади.

Тўртинчи гуруҳ қон эгалари:

ангина, гайморит, юрак хасталиклари, грипп ва бошқа юқумли касалликлар билан курашиб яшашига тўғри келади.

Бу тадқиқотлар инсоннинг қони қайси гуруҳга мансуб бўлса, у юқоридаги касалликлар билан, албатта оғрийди, дегани эмас. Фақатгина уларда бу касалликлар бошқаларига нисбатан кўпроқ учрайди.

Япон мутахассисларининг хулосасига кўра, инсон қони унинг руҳиятига ҳам бевосита боғлиқ экан. Яъни биринчи гуруҳ қон эгалари ўзига ишонган, жасур бўладилар. Ўз мақсадлари йўлида ҳеч нарсадан қайтишмайди. Аммо ўз-ўзига ҳаддан ортик ишониб уларга доимо ҳалақит беради.

Иккинчи гуруҳ қон эгалари эса оддий мансабларда ҳам ўзларини эркин сезишади. Яхши яшаш, дам олиш уларнинг жондиди.

Учинчи гуруҳ қон эгалари учун эса озодлик ва мустақиллик биринчи ўринда туради. Тўртинчи гуруҳ қон эгалари билан эса осонгина чиқишиб кетиш мумкин. Улар меҳрибон ва донодир.

ЕР ЮЗИДА

хонаси остида махфий ер ости йўлаги борлигини тасдиқламоқдалар. Маълум бўлишича, мазкур йўлак собиқ СССР даврида радио тўлқинларни ушлаш мақсадида қурилган бўлиб, унга электрон жосуслик ишларини олиб боришда керак бўладиган жиҳозлар ўрнатилган экан, дея хабар тарқатди "Новости" ахборот маҳкамаси.

КОНТРАБАНДА БИЛАН ШУҒУЛЛАНГАН

Югославиянинг собиқ президенти Слободан Милошевичнинг ўғли, 26 ёшли Марко Россияда яшириниб юрибди. Маълумотларга кўра, у ҳозирда Иркутск шаҳридаги мехмонхоналардан бирида бўлиб, 20 нафар соқчи томонидан кўриқланмоқда. Ўз навбатида, Белград матбуоти эса Марко Милошевични қурол-яроғ, нефть ва тамаки маҳсулотлари контрабандаси билан шуғулланганликда айбляпти.

ИСЁНЛАР ТЎЛА БОСТИРИЛДИ

Бразилиянинг махсус кўрсатмаларни бажарувчи ҳарбий кучлари жанубий қамоқхоналарда қарийб бир ой давом этган исёнларни тўла бостиришга эришдилар. Маҳбуслар томонидан гаровга олинган 5 нафар полициячи ҳам озод этилди. Бўлиб ўтган тартибсизлик ҳаракатларида 800 дан ортик маҳбус иштирок этиб, ўзлари ясаган қўлбола пичоқ ҳамда турли хил совуқ ашёлардан фойдаланганлар.

АЛОҚА ЎРНАТИШГА УРИНМОҚДАЛАР

Америка мутахассислари 29 йилдан буён фазода учиб юрган "Пионер—10" ҳаво кемаси билан алоқа ўрнатишга уринмоқдалар. 11 миллиард километр узоқликдаги мазкур станция ҳозирда Савр буржиги мансуб Альдеборон юлдузи томон ҳаракат қилмоқда, дейилади ИТАР-ТАСС агентлиги хабарида.

ТОВУШ ТЕЗЛИГИНИ ЕНГМОҚЧИ

Асошэйтед-ПРЕСС агентлиги хабарига кўра, Австралия фуқароси 37 ёшли Родда Миллер 40 километр баландликдан парашюта сакрашга тайёргарлик кўрмоқда. Агар сакраши муваффақиятли кечса, Миллер ташки ёрдамсиз товуш тезлигини енгган биринчи инсон бўлади. У ўз режасини бир йилдан сўнг, фазогирлар кийимини кийган ҳолда амалга оширмоқчи.

XXI АСРГА ЕТАДИ

Бундан 100 йил илгари дунёда 21,2 млн. тонна нефть қазиб олинган. Шундан ярмидан кўпи Россияда қазиб олинган. Аммо ҳақиқатда "нефть тараққиёти" бензинли автодвигателнинг яратилиши ва 1908 йилда Яқин Шарқ Эронидидаги Масжиди Сулаймонда биринчи йирик нефть конининг очилишидан бошланган. Шундан кейинги 50 йилда топилган нефтни ҳисоблаш мушкул. Хуллас, бугун дунёдаги нефть ҳажми қанча ва у қачонгача етади?

Сўнгги ҳисоб-китобларга кўра, дунёдаги нефть захиралари ҳажми 486 млрд. тоннани ташкил этган. Бугунгача шундан 121 млрд. тонна нефть қазиб олинган. Оқиқ конларда ҳали 160 млрд. тонна нефть мавжуд. 205 млрд. тоннасини эса топиш керак бўлади (Истиқболли режалар асосида).

Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатлари нефтьга энг бой ҳисобланади. Улардаги хом ашё бутунжаҳон заҳи-

расининг 37 фоизи ёки 182 млрд. тоннани ташкил этади. Бу борада МДҲ давлатлари 2-уринни эгаллайди. Шимолий Америкадаги заҳиралар бутун дунё нефть ресурсларининг бор-йўғи 9 фоизини ташкил этади.

2000 йилда жаҳонда 3,7 млрд. тонна нефть қазиб олинди. Шу суръатда қазиб олинганда мавжуд нефть захираси 40 йилга етади. Бу, албатта, дунё бўйича ўрта ҳисобда олинганда. Аммо ҳар бир мамлакатнинг ўз захиралари ва эҳтиёжлари мавжуд. Шундан келиб чиқиб, тараққий этган давлатлар нефти ўзлари учун 9 йилга етади. Ривожланаётган мамлакатларга (уларга ОПЕК аъзолари — нефть қазиб олувчи ва сотувчилар ҳам киради) 31 йилга етади. Режали иқтисодиётли давлатларга (Россия, Хитой ва бошқалар) ҳам 31 йилга етади.

Агар кўплаб янги конлар очилаётгани ҳисобга олинса, (заҳиралар ушиб ҳар 10 йилда 3 фоизга усади) ишонч билан айтиш мумкин: нефть XXI асрга етади.

НЕФТНИНГ БАҲОСИ ҚАНЧА?

1970 йилда нефть баҳоси 1 баррелга (159 литр) 1,8 доллар эди. 1973 йилда Сурия ҳамда Миср Исроилга ҳужум уюштиради. Бунда АҚШ Исроилга ҳарбий ёрдам кўрсатади. Шундан сўнг бир қатор араб давлатлари АҚШ ва бошқа давлатларга нефть эмбаргосини жорий этди. Биржадагилар ваҳимага тушишди ва декабрь ойи ўрталарига бориб нефть баҳоси баррелига 17 ҳатто 22 долларгача кўтарилиб кетди. Шунда ОПЕК нефть баҳоси баррелига 11,35 доллар атрофида бўлиши тўғрисида қарор қабул қилган эди.

Шундан бошлаб нефть баҳоси иқтисодиётнинг умумий ўсишига

қараб йилига 3-4 фоиз ўсиб борди.

Бугунги кунда Яқин Шарқда кескинлик, нефть талаб қилинганидан кўп сотиб олинаётгани туфайли нарх юқори нуқтага етган. 2000 йилнинг июнь ойида нефть баҳоси 28,6 долларга етди. Бу ОПЕК белгилаганидан (баррелига 22 — 28 доллар атрофида) ҳам кўп. Шунга қарамай, Халқаро валюта фонди 2001 йилда жаҳон бўйича 1 баррель нефтнинг баҳоси 23 доллар, 2002 — 2005 йилларда эса 22,2 — 22,7 доллар атрофида бўлишини тахмин қилмоқда.

Воҳид БОЙМУРОДОВ
тайёрлади.

ТРОТУАРЛАР
ТАҚСИМЛАНМОҚДА

Лондоннинг энг йирик савдо кўчаси — Оксфорд-стритда йўл четидидаги йўлаклар яқинда пиёдалар ҳаракатланиши учун қулай қилиб, қизил чизик чизилиб, икки қисмга ажратилади. Биринчи қисмда туриш, чекиш, тамадди қилиш, пештахталарни томоша қилиш мумкин. Иккинчи қисмда эса ҳаракатланиш тезлиги соатига беш километрдан кам бўлмашлиги лозим. Бу ерда чекиш, телефонда гаплашиш каби ҳаракатлар таъқиқланади. Қоидабузар 10 фунт стерлинг жарима тўлаши керак бўлади. 30 нафар инспектор пиёдалар ҳаракатини назорат қилиб туради. Гап шундаки, йилига Оксфорд-стритга 9 миллион нафар сайёҳ ташриф буюради. Бу пайтларда кўчага 60 минг киши тўпланиб, бу ўзига хос муаммони вужудга келтирар эди. Энди эса шошган одам Оксфорд-стритга қараб юриб эмас, югуриб бориши ҳам мумкин. Йўлга кетадиган вақт тежаллади.

НУРЛИ ДИЛЛАРНИ УЛУҒЛАЙЛИК

Мана ўлкамизда киш фасли ўз поёнига етди ва ўз ўрнини фасллар келинчаги бўлмиш баҳорга бўшатиб берди. Баҳор — бу қалбларни қалбларга боғловчи, дилларни дилларга пайванд этувчи сеҳрли фаслдор. Баҳорнинг илк кунлариданок биз мунис оналаримиз, дилбар оналаримизу жажжи сингилларимизнинг азиз ва қадри байрамими нишонлаймиз.

Аёл... Инсоният қалбидан таралувчи бу биргина илиқ сўз замирида олам-олам маъно мужассамлашган. Аёл — бу қалби пок инсон, ўта раҳмдил

ва ўз ўрнида ўта қатъиятли зот. Аёл — онадир. Мен оналаримизни жаҳон узра зиё таратаётган кўёшга ўхшатгим келади. Кўёш ўзининг илиқ нурлари ила она-Еримизга турли неъматларни етказиб берса, оналаримиз ҳам ўзла-

E'zoz

рининг меҳр нурлари ила жамиятимизга ақлли ва соғлом "неъматларни" етказиб берадилар. Порлоқ кўёшимиз чеҳрасидан ҳаммиша нур ёғилиб тургани каби, оналаримиз чеҳрасидан ҳам ҳаммиша нур

ёғилиб туради. Кўёш ўзининг илиқ нурларини олам узра таратиб асло чарчамагани каби оналаримиз ҳам ўзларининг меҳр нурларини бизларга улашиб асло чарчамайдилар.

Аёл қалби энг олижаноб ҳакам, энг яхши дўст. Кўёшсиз гуллар очилмайди, севгисиз бахт йўқ, аёлсиз муҳаббат йўқ, онасиз шоир ҳам, қаҳрамон ҳам бўлмайди.

Биз оналаримизни асраб-авайлашимиз зарур. Уларни, керак бўлса, бошимизда кўтариб юрмоғимиз даркор. Шунинг унутмаслигимиз лозимки, биз оналаримиз би-

лан қандай муомалада бўлсак, келажакда бизнинг фарзандларимиз ҳам биз билан шундай муомалада бўлишади. Инсондаги барча гўзаллик

кўёш нурларини она меҳридан эканлигини унутмайлик.

Эркинжон ФАЙЗИЕВ,
ТДИУ қошидаги академик
лицей ўқувчиси

Пул топиш осон эмас. Меҳнат орқали топиш осон эмас, албатта, сарфланади. Пул топишни барча мушкул иш деб ҳисоблайди. Пул сарфловчи кишилар ва оилалар ҳам турли тоифаларга бўлинар экан.

Ғарб олимларининг фикрларига кўра, оилаларни пул сарфлашларига қараб уч тоифага ажратиш мумкин. Биринчи тоифа оилаларда эр-хотин баравар меҳнат қилади, шунингдек улар бир ойлик сарф-харажатни олдиндан режалашиб, келишиб қиладилар. Иккинчи тоифа оилаларда эса умумий маблағ ўйланмасдан, тартибсиз сарф

Tadqiqot

керакли пулни сураб ўтирмайди. Эркак киши унинг харажатлари учун қанча пул керак деб ҳисобласа ўшанча миқдорда маблағ беради. Кўп ҳолларда бу пуллар аёл киши уйлаганидан кўпроқ бўлиб чиқади. Яна шундай оилалар борки, уларда эркак киши пул сарфлашни билмайди. Шунинг учун бу оилаларда сарф-харажатлар ҳисобини чиқариш аёл кишининг зиммасига тушади. Шуниси қизиқки, деб айтишади тадқиқотчилар, аёл киши

томонидан қилинган харажатлар кўп ҳолларда ўринсиз эмас экан. Бу жараён тартибли кечаркан.

Бу ғарб мутахассисларининг фикри, албатта. Ўзбек оилаларида ҳам аёллар сарф-харажатни ўрнига қўйишади. Режали аёлларимиз кундалик озиқ-овқат, кийим-кечаклардан орттириб, яхши кунимга яраш деган мақсадда сандиққа солиб қўйишга ҳам нимадир харид қилишади.

ОИЛАДА КИМ КЎП ПУЛ САРФЛАЙДИ?

этилади. Пул масаласидаги жанжал ва тўполонлар ҳам аксарият мана шундай оилаларда юз беради. Учинчи тоифа оилаларда эса фақат эркак киши меҳнат қилади ва у рафиқасининг пул сарфлашига эътибор бериб ҳам ўтирмайди. Айтиш мумкинки, бундай оилаларда пулнинг, тўғрироғи, пул сарфининг унчалик аҳамияти йўқ.

Учинчи тоифа оилаларда аёл киши ўйда ўтирганлиги учун у эридан узига

ТУЗ ҲАҚИДА БИЛГАНЛАРИМИЗ

Машхур фожеа "Қирол Лир" асарида қиролнинг кичик қизи отасини "Сизни туздек яхши кўраман" деб айтганлигини биласиз. Яна худди шу сўзи учун ҳукмдор томонидан бадарга қилинганлигини ҳам.

Умуман, ҳамма халқлар ва элатларда туз жуда қадрланган, эъзозланган. Сабаби ҳаммага маълум. Туз биз тановул қиладиган барча озиқ-овқатларга маза киритади. Таомларни ширин қилади.

Ўзбек халқида ҳам "Бир кун туз ичган жойингга қирқ кун таъзим қил", "Тузини ичиб, тузлигига тупурма" каби бир қатор ибратли гаплар бор. Лекин бугун биз тузни фақат таом сифатида эмас, балки озодликда қўлланадиган восита сифатида ҳам билиб оламиз.

*Сарғайиб кетган ваннани ош тузи ёрдамида янги ҳолга келтириш мумкин. Туз билан тозалаб бўлгандан сўнг, скипидарга ботирилган латта билан артасиз.

*Автомобил ойналари терламасин десангиз, докага ўралган нам туз билан артинг

*Куйган кастрюлни асл ҳолига келтириш учун унга шўр сув солиб қўйинг. Бир кундан сўнг шу шўр сувни қайнатиб, кастрюлни тозалашингиз мумкин.

*Гилам ва суратли газламаларни қуюқ туз суяқлиги билан ҳўлланган губка ёрдамида тозалаган маъқул.

*Агар ювинишдан аввал ваннага бир неча чимдим туз ташлаб қўйсангиз, ювингандан сўнг кушдек энгил тортасиз.

*Сайқалланган мебелларни иссиқ нарсалар таъсиридан сақламоқчи бўлсангиз, туз ва ўсимлик мойи аралашмаси тайёрлаб, мебелга пуркайсиз. Икки соатдан сўнг аралашмани юмшоқ латта билан артасиз.

*Намақобда ювилган исмамоқ тоза ва янги узилгандек ҳолга келади.

Maslahat

НЕГА ЮЗГА СЕПКИЛА ТУШАДИ?

Сепкилни ишлаб чиқарадиган хужайралар терининг анча чуқур қаватида жойлашган бўлади. Шунинг учун терини оқартирувчи кремлар фақат вақтинча ёрдам беради. Кўёш нурлари таъсирида доғ ишлаб чиқарадиган хужайралар янада фаол ишлайди ва сепкил яна тошиб кетади. Мана шунинг учун ҳам, аввало, юзни кўёшдан асраш лозим. Тери ёғли ёки нормал бўлса, оқартириш учун бодринг, лимон, қатик, петрушка қайнатмасини ҳам ишлатиш мумкин.

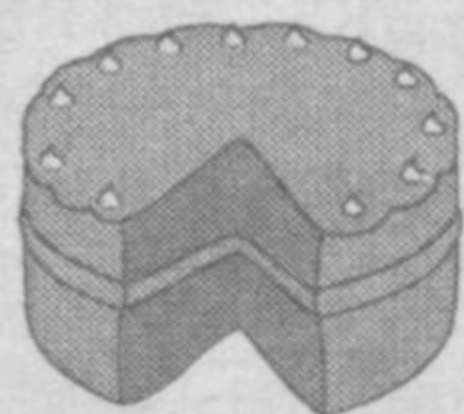
Ўлкамизга баҳор кириб келди. Кўпчилик бундай пайтларда "баҳор офтобига келиннинг, куз офтобига қизингни кўй" деган гапни эслаб қолишади. Сабаби, кўёшдан келатган нурлар киши организмга ўта фойдали бўлиш билан бирга, тери учун зарарлидир.

Бундай пайтларда юз учун энг яхши даво петрушка, мойчечак, қатик бўлади. Юзга қатикни суриб қўйиб, 15-20 дақиқадан кейин илиқ сувда ювиб ташлаш жуда фойдали. Бодринг ёки лимонни кесиб қўйиб, кунига бир неча марта юзингизга ишқалаб суртинг ва биров вақтдан сўнг илиқ сувда ювинг. Бир боғ петрушкани ярим литр сувда қайнатинг ва у билан юзингизни ювинг.

Агар юзингизда чуқур ажинлар ёки мўйлар бўлса, нурсиз ула-эликлардан фойдаланманг: улар ажин ва мўйларни янада бўрттириб кўрсатади.

Боғ ёки томорқада ишлаганингиздан сўнг қўлингиз қорайиб қолса, бир чой қошиқ шакар солинган совун кўпиги билан ювинг.

Pardoz

КАКАОЛИ ТОРТ

8 дона тухум, 140 грамм шакар упаси, 140 грамм сариеғ, 140 грамм майдаланган ёнғоқ, 30 грамм какао, 1/2 чой қошиқда тўйилган долчин, лимон пўсти, 60 грамм ун.

Ичига суртиладиган масаллик: ярим стакан сут, 10 грамм ун, 2 дона тухум сариғи, 20 грамм какао, 120 грамм сариеғ, 150 грамм ванилин шакари.

Какаоли суртмаси: 4 ош қошиқ сув, 120 грамм шакар упаси, 2 ош қошиқ какао, 50 грамм сариеғ.

Тухум сариғини шакар билан ишқаб кўпиртирилади, сўнгра ёғ, майдаланган ёнғоқ, какао, тўғралган лимон пўсти, қўшиб юборилади. Тухум оқини алоҳида идишда кўпиртириб, хамирга ун билан бирга қўшиб юборилади. Ҳосил бўлган хамирни ёғ суртилиб, ун сепилган торт қолипига солиниб пиширилади.

Ичига суртиладиган масаллик: сутда ун аралаштирилади ва унга тухум сариғи, какао солиниб бўтқа ҳосил бўлгунча пиширилади, со-вугач ванилин шакари ва сариеғ солинади. Какаоли суртмаси: шакар сувда эритилади, унга какао, маргарин қўшилади, қўйилгунча пиширилади. Суртма тайёр бўлгандан сўнг тайёр тортнинг устига қўйиб юборилади.

Наргиза САДРИДИНОВА тайёрлади.

КОМАТИНГИЗ РАСО БЎЛАСИН!

Ортиқча семизлик инсон организми учун ўта нохуш вазиятларни келтириб чиқаради. Шу сабабли семириб кетмасликни истаган кишиларга қуйидаги тартибларда парҳез қилишни ва доимо вазини назорат қилиб боришни тавсия этамиз.

Киши семириб кетмаслиги учун арпа нон, карам, сабзи, қовоқ ҳамда сут, қатик, пишлоқ каби маҳсулотларни кўпроқ, мол ёғи, қўй ёғи, товуқ, ўрдак ва ғоз ёғини камроқ истеъмол қилиши керак. Бир ойда икки кун овқат емаслик ёки ўша кунлари 1,5 кг. олмани бешга бўлиб истеъмол қилиш керак. Бундан ташқари, бир ярим литр сут ёки қатикни олтига бўлиб ичиб ҳам парҳез тутиш мумкин. Бир кун мобайнида 600 грамм турли хил мева шарбатлари 800 грамм наъматак шарбатига аралаштириб ичилади. Буни беш марта такрорласа, фойда беради.

Хар куни pista, маккажўхори ва пахта ёғидан тайёрланган овқатларни истеъмол этиш тавсия қилинади. Парҳез даврида умуман гўшт, балиқ, аччиқ ва шўр нарсалар, қовурилган, дудланган таомлар, колбасаларни емаслик керак.

Таркибида калий ва кальций кўпроқ бўлган меваларни, денгиз карами, ўрик, олхўри, кар-

тошка, сули ва гречка, сабзи, карам, лимон, петрушка ва укропни истеъмол этиш ва бир кун давомида бир ярим литр суюқлик истеъмол қилиш тавсия этилади.

Бир кунда оз-оздан беш маҳал овқатланиш ҳам фойдалидир: эрталаб карам, сельдерей, кашнич ва ўсимлик мойидан тайёрланган салат ейиш лозим. Гречка ёки сули

бўтқаси, сутли овқат, қандсиз, тузсиз тайёрланган таомлар тавсия этилади.

Тушлиқда карам шўрва, ярим кунликда (олма чой) наъматак шарбатидан 200 грамм (8-10 та наъматак 200 грамм қайноқ сувда дамланади), 100 грамм олма. Кечқурун сувда пиширилган 110 грамм балиқ (тузсиз), сувда пиширилган картошка, қандсиз чой.

Ётиш олдида — қатик ёки сут, кун давомида эса 2-нав ундан тайёрланган 100 грамм миқдордаги нон истеъмол қилинади. Мана шу тартибдаги парҳез жуда фойдали.

("Юз дардга юз даво" китобидан олинди.)

Parhez

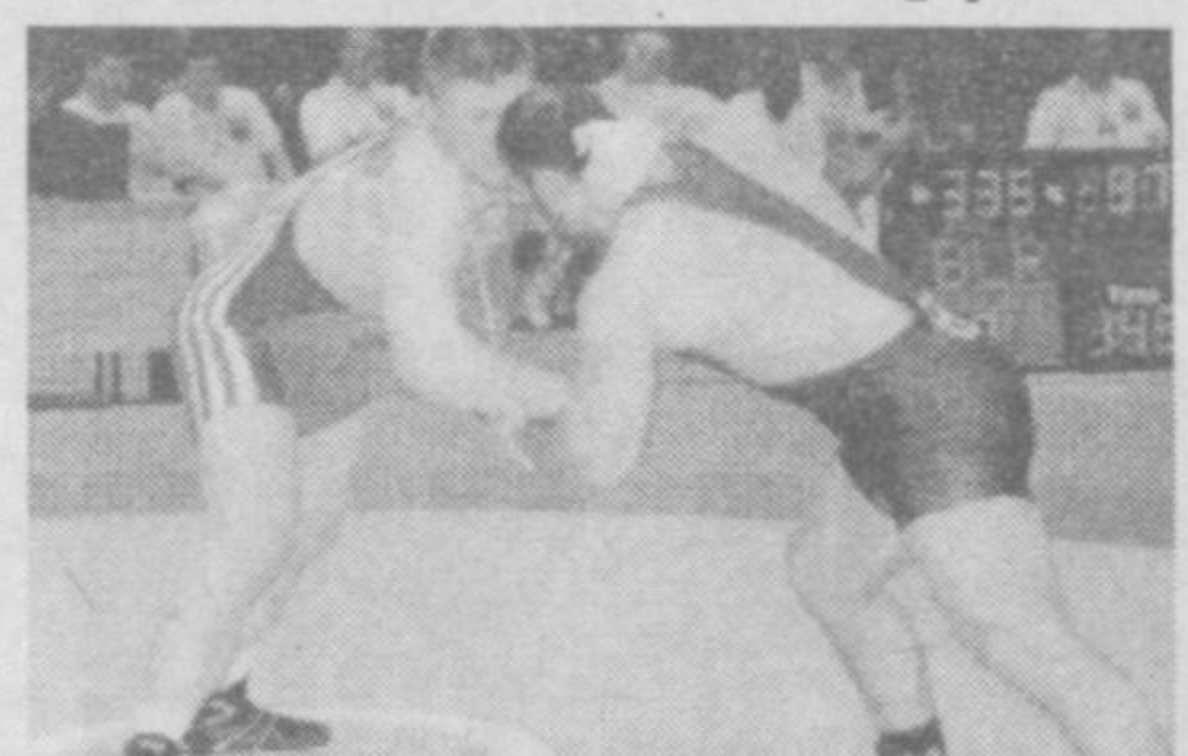
ТОШКЕНТДАН АФИНАГА ЙЎЛ

ГОЛИБЛАР XXI АСРНИНГ БИРИНЧИ ОЛИМПИАДАСИ САРИ ДАСТЛАБКИ ҚАДАМЛАРНИ БОСДИ

«Ҳеч бир нарса мамлакатни спорт каби дунёга тез машҳур қила олмайди».

И.КАРИМОВ

Ҳа, ўтган асрнинг сўнгги олимпиада мусобақалари ўзбегимнинг спортчиларини сергаклаштириб қўйди. Айниқса, курашчиларимизни. Улар олтин медаллар атрофида айланишиб қолганда спортчию мутахассисларимиз ва мухлислар кўнглидан бир ўй кечди:—«Рақибни руҳан

маҳф этиш ғалабани яқинлаштиради». Бунинг учун эса, нима қилиш лозимлигини барчамиз биламиз; катта-кичик халқаро мусобақаларда кўпроқ қатнашиш керак, қатнашгандайям ҳар бир рақибга билагингни билдириб, орингни сездириб қўйиш жоиз. Токи, сени нафақат спорт ишқибозлари, балки сен билан

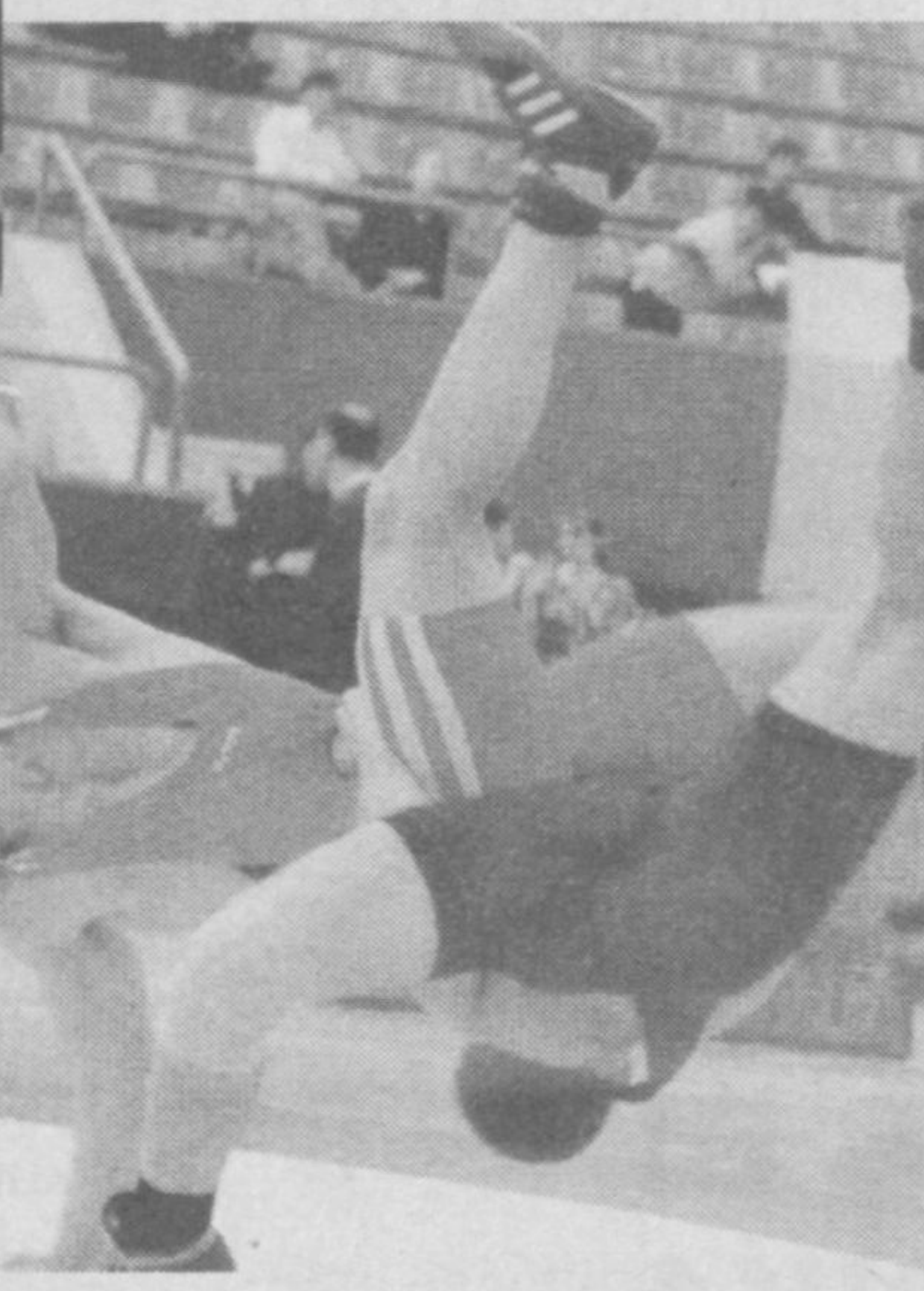
гиламда рўбарў келиши мумкин бўлган ваздошларинг ҳам узоқ вақт унутолмасин. Бу ақидага спортчиларимиз амал қилаётгани қувончли, албатта.

Аввал хабар берганимиздек, 2-4 март кунлари пойтахтимиздаги «Юнусобод» спорт мажмуида эркин ва юнон-рум кураши бўйича «Мустақиллик кубоги» Гран-При туркумидаги халқаро мусобақалар бўлиб ўтди.

Унда ҳамюртларимиз

олимпиадаси медали соҳиби, қозо-ғистонлик Маулен Мамуровни, Дамир Захаридинов (58 кг) белоруссиялик Александр Карлинскийни, Аслан Санақоев (85 кг) грузиялик Тамаз Земешидзени, Дилшод Орипов қирғи-зистонлик Исломидин Умрзоқовни, Руслан Биктяков россиялик машҳур курашчи Александр Третьяков (жароҳати туфайли гиламга чиқмагани боис)ни, Евгений Ерофайлов қозо-ғистонлик Абдулла Жаброиловни мағлуб этиб, олтин медал билан гиламни мағрур тарк этдилар. Эркин ва юнон-рум

курашлари бўйича 63 кг вазн тоифасида қатнашган вакилларимиз Музаффар Абдурахмонов, Баҳодир Қурбоновларга бронза медаллари насиб қилди.

Айтиш жоизки, бу йилги V халқаро турнир ташкилотчи ва мутасад-

дилар учун ўзига хос тайёргарлик босқичи бўлди. Яъни гиламга асосан ёшлар туширилди, улар синовдан ўтказилди. Курашчиларимиз Мустақиллигимизнинг 10 йиллиги арафасида юртимизда бўладиган ёшлар ўртасидаги кураш бўйича Жаҳон чемпионати олдидан ўз имкониятларини баҳолаб олдилар.

ТАЪКИД

«Мустақиллик кубоги» V Халқаро турнирда яқин мамлакатдан ташриф буюрган 400 дан ортиқ спортчилар, меҳмонлар Тошкентдан ўзгача таассуротлар би-

лан ватанига қайтди. Ўзаро суҳбатлардан маълум бўлишича, мусобақаларнинг ташкилий жиҳатлари, яратилган маънавий шарт-шароитлар аъло даражада уюштирилди. Айниқса, ўзбекларнинг меҳмоннавозлигини ташриф буюрганлар инсонийликнинг рамзи, оқибатнинг намойиши дея баҳолаб, дил изҳорларини яширмадилар.

—Мардлик, ҳалоллик тимсоли бўлган кураш асли ўзбекнинг амали. Шунинг учун ҳам бугун спортнинг бу турига Ўзбекистон том маънода эгаллик қилмоқда. Ва юртингизга ташри-

ЭЪТИРОФ

FILA (халқаро ҳаваскор курашчилар ассоциацияси) вице-президенти Рафаэл МАРТИНЕТИ:

фимиз мобайнида билдикки, курашга сингиб кетган ҳалоллик, мардлик, эркинлик ва ғурур каби сифатлар айнан шу халқнинг фазилатлари экан.

Эркин кураш бўйича уч карра Олимпиада, етти марта жаҳон чемпиони А.МЕДВЕД:—Бу Тошкентга илк ташрифим бўлма-са-да, юртингиздаги ўзгаришларни кўриб биринчи марта келиб тургандекман. Хотирамга муҳрланиб қолган очиқ чеҳралик, меҳмондўстлик ҳали ҳам ўзбекистонликларга хослигича қолибди. Лекин, спортга эътибор ўзгарибди. Ишонаманки, XXI аср спортида Ўзбекистон ўз ўрнига, сўзига эга бўлади. Бугун шунга замин яратилибди.

Уч карра Олимпиада чемпиони, Россия давлат думаси депутаты, А.КАРЕЛИН:—Мустақиллик йилларида спортни ривожлантириш ва оммалаштиришга алоҳида эътибор қаратилаётганини Ўзбекистонда ўтаётган йирик халқаро мусобақалардан, Сиднейда эришилган натижалардан билса ҳам бўлади. Демокчиманки, бу юртда чексиз имкониятлар, қобилиятлар бор. Уларни намоён этиш салоҳияти ҳам юксалиб бормоқда. Ҳар бир спортчида ютуқдан қониқмаслик, янада юксакларга интилишнинг борлиги мамлакатингиздан кўплаб чемпионлар чиқишидан далолатдир.

Ф.КАРИМОВ

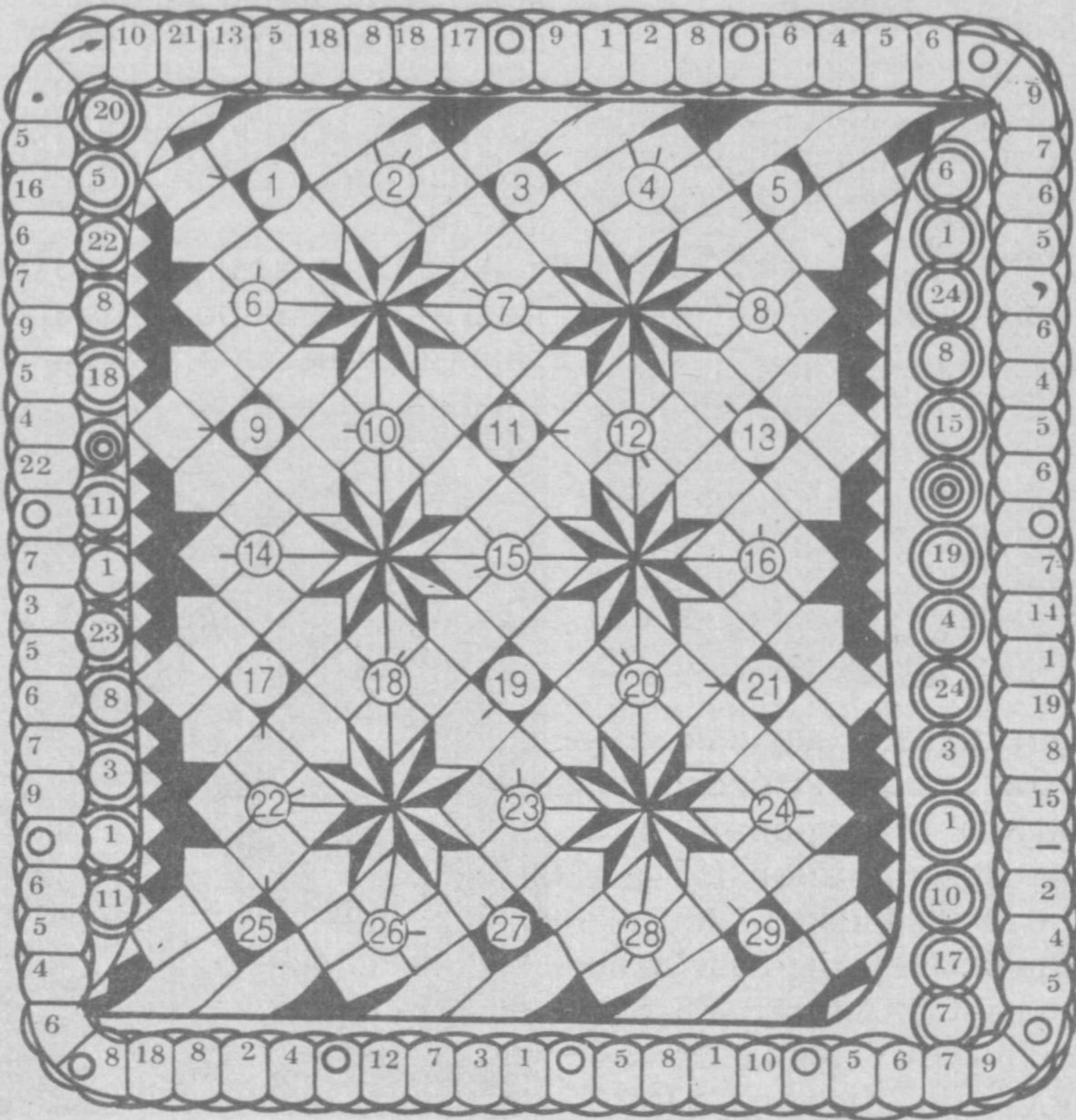
Суратларни Абдулғани ЖУМА олган.

“SHE'RIYAT”

Belgilangan xonadan soat
mili yo'nalishida raqam
atrofiga:

1. Nazm bilan yozilgan voqe'band asar. 2. Yaqin va O'rta Sharq xalqlariga xos she'riyatning asosiy vazn turlaridan biri. 3. Asosiy she'riy ko'chim turi. 4. Alisher Navoiyning “Layli va Majnun” dostoni qahramoni. 5. Shoirming his-tuyg'ulari bilan birga voqealar ham ifodalangan nazmiy asar. 6. She'rning har bir satri, yo'li. 7. Mumtoz adabiyotga xos she'riy topishmoq. 8. Xalq og'zaki ijodi turi. 9. Mumtoz she'riyatdagi qofiyalanish tartibiga ko'ra tuzilgan she'riy shakllardan biri. 10. Maxsus tayyorgarlik bilan aytilgan she'r, shoirlarning hozirjavoblik bilan o'tadigan aytishuvlari. 11. Hamid Olimjonning mashhur dostoni qahramoni. 12. To'rt misradan iborat, tugal ma'no ifodalovchi, birinchi, ikkinchi, to'rtinchi yoki barcha misralar qofiyadosh bo'lgan mustaqil she'r. 13. XIV asr o'zbek adabiyotining namoyandasi, “Muhabbatnoma” dostoni muallifi. 14. Besh mustaqil dostonidan iborat asar. 15. “Hapalak” hajviy she'ri muallifi, o'zbek mumtoz shoiri. 16. Ma'lum bir g'oyani aniq siymolarda ifodalash. 17. Muqimiy merosiga mansub lirik she'r. 18. Donishmand ijodkor Yusuf Xos Hojibning “Qutadg'u bilik” dostoni qahramoni. 19. Mumtoz she'riyatga xos ayrim baytlardan tuzilgan mustaqil asar. 20. Abulqosim Firdavsiyning “Shohnoma” dostoni qahramoni. 21. Mumtoz shoir, “Qissai Sayfulmulk” ishqiy-sarguzasht dostonining muallifi. 22. Biror shoir she'rlarining qofiya yoki radiflariga ko'ra alifbo sirasi bilan tartib etilgan to'plam. 23. So'z o'yiniga, qofiyadosh omonimlarga asoslangan she'r. 24. Xalq dostonlarini kuylovchi shoir, oqin. 25. “Badoe ul vaqoe” (“Ajoyib voqealar”) asari muallifi, mumtoz ijodkor. 26. Abdurahmon Jomiyning “Haft

(Aylanma krossvord va muammonoma — test)

avrang” (“Etti taxt”) asari tarkibidagi ishqiy majoziy doston nomidan: “Salmon va ...”. 27. Nazm ijodkorlari anjumani. 28. Band tarkibi murakkab bo'lgan o'n to'rt misradan tashkil topgan she'r. 29. Qo'shiq bo'lib kuylanadigan she'rning takrorlanadigan bayti.

“MUSHOIRA
MUAMMONOMASI”

Avvalo quyidagi mualliflarning asarlari satrlarida keltirilib, raqamlarda ifodalangan so'zlarni topib ochqichni hal eting.

G'afur G'ulomning “Vaqt” she'ridan:
1. Aziz asrimizning aziz onlari,
Aziz odamlardan so'raydi qadrin.
Fursat g'animatdir 10, 1, 23. satrlar-la
Bezamoq chog'idir umr daftarin.
Abdulla Oripovning “Vatan” she'ridan:

2. Diyorim 4, 2, 15, 21, 22, 8, 9, 6, 1, 18, 3, 16, 5 ki andin iftixorim bor,
Demakkim hur adolatlig' davlati barqarorim bor.
Onamdek mehribon, munis Vatan bor, g'angusorim bor,
Vatandan ayri ko'ngilni, bilgilki yayratib bo'lmaz,
Baayni bandi bulbulni chamansiz sayratib bo'lmaz.
Usmon Nosirning “Yurak” she'ridan:
3. Yurak sensan mening sozim,
Tilimni nayga jo'r 20, 6, 3, 8, 18, 17.

Gazetamizning shu yil 3-mart sonida berilgan
Aylanma krossvordning javoblari

Belgilangan xonadan soat mili bo'yicha raqam atrofiga: 1. Temirova. 2. Barchinoy. 3. “Oromijon”. 4. Pillaqash. 5. Shohsanam. 6. “Muhabbat”. 7. Toj mahal. 8. Gulchehra. 9. Yo'Ichiyeva. 10. Ahmedova. 11. Sadriyeva. 12. Marvarid.

Muammonoma

Ochqich: 1. Umida. 2. Bola. 3. Zot. 4. Savob. 5. Enaga. 6. Chora. Hikmat: Ona eng birinchi muallim va ustozdir.

Ko'zimga oyni berkitding,
Yurak sensan ishqibozim.
Hamid Olimjonning “O'lka” she'ridan:
4. Men dunyoga kelgan kundanoq
11, 7, 6, 7, 18, 8, 12 deb seni, uyg'ondim,
Odam baxti birgina senda
Bo'luriga mukammal qondim.
Muhammad Yusufning “O'zingdan qo'ymasin xalqim” she'ridan:
5. Erk vodiysi — zahmatlarga siylovdir bu,
6, 1, 19 qoqilib ot bo'lguchi yaylovdir bu.
Ranj chekmasang nurli-nurli tonglar qayda,
Sinovdir bu, balki buyuk sinovdir bu.
Bosh ketsa ham qaytma endi so'zingdan-a,
O'zingdan aylanay, xalqim, o'zingdan-a!..

6. Abdulhamid Sulaymon o'g'li Cho'lponning “Yangi men” she'ridan:
Menda mehnat quvnab-quvnab
12, 4, 13, 14, 8, 2, 7, 24, 7, 5 yaratadi.

Menda har kun sho'x qo'shiqlar,
Kuylar ila tong otadi.

Endi ochqich so'zlarining javoblari asosida shakl atrofidagi raqamlarni mos harflar bilan almashtirib muammonomani yeching. Ulardan to'rt misra she'r aylanalardan yuqoridan past tomon o'qish bilan ana shu misralar muallifi va uning qaysi ijodkorga atab yozilganligini bilib olasiz.

Foziljon ORIPOV tuzdi.

Balki sizga g'alati tuyular, biroq ko'pchiligimiz inson vujudidagi moddalar va ularning qanday hajmda ekanligini yaxshi bilmaymiz. Masalan, normal bir odamning vujudida 45 litrcha suv mavjud. Bu suv inson hayotidagi eng muhim moddalardan biridir.

Vujudimizdagi yog' 7 ta katta sovun qilishga yetarli bo'ladi. 2200 ta gugurtga yetadigan fosforimiz, 5 sm. mixga yetadigan darajada temirimiz bor.

Vujudimizda 25 milliard oksigen tashuvchi qizil qon yumaloqlari topildi. Bularni bir qator qilib tersak 2970 m²

INSON VUJUDI—
AJOYIB BIR
FABRIKA

joyni egallaydi.

Chaqaloqlarda 270 dan ortiq suyak bo'ladi. Inson ulg'aygan sari ba'zi suyaklari birlashadi. To'liq bir insonda suyaklar soni 200 tadir.

Yuragimiz bir daqiqada o'rtacha 70-72 marta uradi. 70 yoshli bir insonning yuragi million marta urgan va bu muddatda 167961600000 kilo qon aylanishi sodir

bo'lgan.

Tirnoqlarimiz bir yilda 3,75 metr uzayadi.

30 kun och qolgan inson, faqat 110 soat uyqusizlikka chidaydi.

Inson vujudidagi elektr toki 25 vattlik lampochkani bir necha daqiqa yoqa oladi.

Inson bir minutda 180 metr yo'l yuradi, 150 ta so'z gapiradi.

Inson tug'ilgach, bir necha kungacha hech narsa eshitmaydi, ma'lumotni faqat ko'rish orqaligina oladi.

Bahodirxon ELIBOYEV tayyorladi.

Ma'rifat

ТАБИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирилик, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирилик, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:

Ҳалим САИДОВ

Тахрир хайъати: Йўлдош АХМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Курбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўъмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акционерлик компанияси босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтариқмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш тахририят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газета материаллари тахририятда терилди
IBM компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШЕВА саҳифалади.

Навбатчи муҳаррир: Аҳмад ОТАБОЕВ,
Навбатчи: Шерзод АҲМАТОВ.

Tadbir

Kecha do'stlarim bilan ko'chada ko'rishib qoldik. Men, Furqat, Jamol, Nodir. Anchadan beri ko'rishmaganimizga suhbatimiz jonlanib ketdi. Gap orasida Furqatning hali ishga joylashmaganligini bilib qoldik. Furqatning aytishicha, bugun o'zimiz o'qigan maktabda mahalla ahli, hokimiyat va mehnat birjasi xodimlari bilan uchrashuv bo'lar ekan. Unga shu uchrashuvga albatta borishini onasi qattiq tayinlabdi. Furqatning imyanib, bizga aytay olmayotganligi ko'zidan shundoqqina bilinib turardi. Biz uni uchrashuvga borishga qistadik va biz ham birga borishimizni aytib, yo'lga tushdik.

Maktab tomon ketayotibmizu, o'sha o'zimiz uchun jonajon ko'prigimiz, yarmi sindirib ketilgan o'rik daraxti yonidan o'tarkanmiz, bolaligimiz yodga tushdi. Maktab xovlisida mashinalar ko'p edi. Biz ham maktabimiz zaliga kirdik. Kirgan zamonimiz hayolimdan o'quvchilik davrim, tinib-tinchimas ustozlarim, eng yuqori qavatdagi sinf xonamiz ko'z oldimdan o'tdi, sog'inch yoshlari yuragimdan hapqirib chiqqanday bo'ldi.

Qadrdon maktabimiz o'sha-o'sha, soddagina, ozoda, barcha devorlar yangi alifbodagi ko'rsatmalar bilan bezatilgan.

Hamma yig'ilgandan so'ng tadbir boshlandi. Uchrashuvga Sirg'ali tuman hokimligi vakillari, mahalla raislari va tuman mehnat birjasi xodimlari kelishdi. Ular navbatma-navbat so'z olib, hozirgi

MENING
MAKTABIM

kundagi eng asosiy vazifalar: yoshlar muammolari, ularni kasbga yo'naltirish mavzusida fikr bildirishdi. Uchrashuvda maktab huquqshunoslik fani o'qituvchisi Umida Xaydarovaning «Biz Qomusimizni bilamizmi?» ma'ruzasi hammaga ma'qul bo'ldi.

Ma'ruza tugagandan so'ng do'stim Furqat mehnat birjasi xodimlari bilan suhbatlashib, ertaga kopyuterlar kursiga o'qishga borishini kelishib oldi. Men uchrashuvga kelgan ustozlarim bilan suhbatlashdim. Maktabimiz o'qituvchilari yangi dasturlar bilan ishlayotganligini, baholashda reyting usuli haqida so'zlab berishdi.

Men ushbu maktabning o'n birinchi bitiruvchisiman. Biz bilan birga bitirganlarning sakson foizi oliy o'quv yurtlariga kirib o'qishmoqda. Ustozlarim bilan fikr ulasharkanman, men ushbu maktabda tahsil olganimdan yana bir bor faxrlandim.

Men uyga juda yaxshi kayfiyat bilan qaytdim va bu mening 301-maktabim, degim keldi.

Sanjar MUXXIMOV

Тошкент шаҳар ҳокимлиги томонидан Ахунов Акрам Акмалович номига берилган 0112259 рақамли хусусий тадбиркор гувоҳномаси йўқолганлиги сабабли
БЕКОР ҚИЛНАДИ.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазириликнинг ўрта махсус, касб-хуна таълими маркази жамоаси Касб-хуна коллежлари бошқармаси бошлигининг ўринбосари Ж.Шоалимовга падари бузруквори

ШОСИДДИК ОТАНИНГ

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Маърифат» газетаси тахририяти жамоаси газета ходимаси Санобар Ҳақимовага онаси

МУБОРАК аянинг

вафоти муносабати билан ҳамдардик билдириб, таъзия изҳор қилади.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Кўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150.

Г-2217. Тиражи 38.105.

Г. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма табоқ.

Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-3.

Босишга топширилган вақти — 20.00.

Топширилди — 20.00